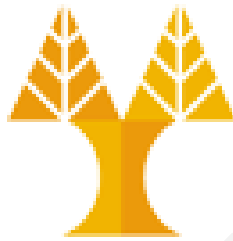

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η «Κρίση των Πυραύλων της Κούβας»: Διδάγματα
Διπλωματίας και Λήψης Αποφάσεων

Κωνσταντίνου Μιχάλης

(Α.Δ.Τ.: 928867)

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Πάυλος Ι. Κοκτσίδης

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2020

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

Κωνσταντίνου Μιχάλης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	5
Σύνοψη.....	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό Πλαίσιο και Μεθοδολογία.....	11
1.1 Η Έννοια του όρου της «Κρίσης».....	11
1.2 Η Έννοια της Ισχύος.....	12
1.3 Η Διπλωματία των κανονιοφόρων και του εξαναγκασμού.....	13
1.4 Θεωρίες Λήψης Αποφάσεων.....	14
1.5 Τα Θεωρητικά μοντέλα του Graham Allison.....	16
1.6 Αρχές Διαχείρισης μιας Κρίσης.....	18
Κεφάλαιο 2: Ιστορική Αναδρομή της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας.....	20
2.1 Το Τρίγωνο των σχέσεων Αμερικής - Σοβιετικής Ένωσης - Κούβας	20
2.2 Οι 13 κρίσιμες μέρες της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας.....	23
Κεφάλαιο 3: Η Διπλωματία ως Πυλώνας Σταθερότητας και Διαχείρισης Κρίσεων.....	26
3.1 Η Πυρηνική Διπλωματία.....	26
3.2 Η Έννοια του Διλήμματος Ασφαλείας στην περίπτωση της Κρίσης της Κούβας.....	28
3.3 Ο Ναυτικός αποκλεισμός της Κούβας.....	29
3.4 Η Δημόσια και Μυστική επικοινωνία των δύο υπερδυνάμεων.....	31
Κεφάλαιο 4: Η Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων υπό δυσμενείς συνθήκες.....	33
4.1 Η «ExComm».....	33
4.2 Γιατί ο F. Kennedy επέλεξε τον Ναυτικό αποκλεισμό;.....	33
4.3 Η Εφαρμογή των Αρχών διαχείρισης μιας κρίσης από τον F. Kennedy.....	38

4.4 Τα Αποτελέσματα της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας.....	39
Κεφάλαιο 5: Διδάγματα από την Κρίση των Πυραύλων της Κούβας	41
5.1 Συνοψίζοντας τους παράγοντες στους οποίους οφείλεται η αποτροπή της σύγκρουσης.....	41
5.2 Τα διδάγματα μέσα από την ανάλυση της Κρίσης της Κούβας.....	43
Συμπεράσματα.....	47
Βιβλιογραφία.....	51

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της μεταπτυχιακής εργασίας μου, Δρ. Πάυλο Ι. Κοκτσίδα, για την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας μελέτης. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω του γονείς μου για την ολόψυχη αγάπη και υποστήριξη που μου έδειξαν καθόλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Αφιερώνω αυτήν την μεταπτυχιακή μελέτη στον πατέρα μου.

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

ΣΥΝΟΨΗ

Οι διεθνείς κρίσεις και η απόκτηση πυρηνικών όπλων αποτελούν αδιαμφισβήτητα το μεταβατικό στάδιο ανάμεσα στην ειρήνη και στον πόλεμο και όπως υποστηρίζει ο Clausewitz «ο πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα».¹ Κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.) και η Σοβιετική Ένωση βρέθηκαν αντιμέτωπες σε μια τεράστια κούρσα εξοπλιστικών προγραμμάτων τα οποία το 1962 οδήγησαν στον εκτροχιασμό των σχέσεων τους. Συγκεκριμένα η Σοβιετική Ένωση μέσα από την κρυφή μεταφορά και εγκατάσταση πυρηνικών όπλων στην Κούβα κατάφερε να απειλήσει τα ζωτικά συμφέροντα των Η.Π.Α. και να αυξήσει επικίνδυνα τις πιθανότητες έναρξης ενός πυρηνικού πολέμου. Οι Η.Π.Α. μέσω της ορθολογικής αξιοποίησης των επιχειρησιακών εργαλείων της Διπλωματίας σε συνδυασμό με την στρατιωτική της ισχύ άσκησε σοβαρές πιέσεις στην Σοβιετική Ένωση με αποτέλεσμα να επιτύχει την αποκλιμάκωση της κρίσης. Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν αυτές τις δεκατρείς κυρίως κρίσιμες ημέρες οδήγησαν στην αναδιαμόρφωση στοιχειωδών κανόνων εσωτερικής κυρίως ασφαλείας αλλά και στην δημιουργία πρωτοκόλλων τα οποία έθεσαν τα όρια αλλά και τους κανόνες διαχείρισης των πυρηνικών όπλων. Στην σύγχρονη πυρηνική εποχή που ζούμε η μελέτη της Κρίσης των πυραύλων της Κούβας, ακόμη και μετά από σχεδόν έξι δεκαετίες, έχει να μας προσφέρει πολλά ιδιαίτερα στην διαδικασία της λήψης αποφάσεων και στην διαδικασία του χειρισμού κρίσεων. Τέλος, η αξία των διδαγμάτων που μας προσφέρει αποτελεί σημαντικό εφόδιο κάθε σύγχρονου ηγέτη κατά την διαχείριση και την λήψη μιας απόφασης.

¹ Ηρακλείδης, Α., 2015. *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Εκδόσεις Κάλλιπος, σελ. 96

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση των πυραύλων της Κούβας, τον Οκτώβριο του 1962, αποτελεί ένα πρωτοφανές ιστορικό γεγονός στο οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Σοβιετική Ένωση βρέθηκαν μπροστά στο χείλος μιας βέβαιης πυρηνικής καταστροφής. Ποτέ άλλοτε δεν καταγράφηκε μια τόσο τεράστια πιθανότητα να χαθούν αιφνιδίως τόσες ανθρώπινες ζωές. Ταυτόχρονα όμως η διαχείριση μιας κρίσης τέτοιας εμβέλειας αποτελούσε κάτι το πρωτόγνωρο για τα δεδομένα της τότε εποχής με αποτέλεσμα να αποτελέσει την αιτία για την εις βάθος μελέτη και εμπλουτισμό της τότε ελάχιστης βιβλιογραφίας.

Σήμερα η κρίση των πυραύλων της Κούβας σχεδόν έξι δεκαετίες μετά την αποκλιμάκωση της εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα διαχείρισης κρίσεων στο διεθνές σύστημα. Συγκεκριμένα με την πυρηνικοποίηση των κρατών και την ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, η απειλή ενός πυρηνικού πολέμου στις μέρες μας είναι γεγονός και αυτό γίνεται ολοένα και πιο φανερό μέσα από το τεταμένο κλίμα και τις συνεχείς συγκρούσεις που διαδραματίζονται τόσο σε διπλωματικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο μεταξύ των ισχυρών κυρίως κρατών. Η κρίση των πυραύλων της Κούβας αδιαμφισβήτητα διακρίνεται για την μοναδικότητα της αφού ποτέ άλλοτε η ανθρωπότητα δεν έφτασε στα πρόθυρα ενός πυρηνικού ολέθρου. Ταυτόχρονα αποτέλεσε μια από τις πιο καθοριστικές στιγμές στην ιστορία του Ψυχρού Πολέμου μέσα από την οποία τέθηκαν οι βάσεις για την διαχείριση μιας κρίσης αλλά και είδαμε για πρώτη φορά τόσο την ισχύ όσο και την τρομακτική επίδραση που μπορεί να επιφέρουν τα πυρηνικά στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Γι' αυτό και η μελέτη της συγκεκριμένης κρίσης αποτελεί πυξίδα - οδηγό για κάθε σύγχρονο ηγέτη τόσο στην διαδικασία χειρισμού μιας κρίσης όσο και στην διαδικασία λήψης μιας απόφασης.

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό την ανάδειξη τόσο της σπουδαιότητας όσο και της διαχρονικότητας των διδαγμάτων που προκύπτουν μέσα από την κρίση των πυραύλων της Κούβας στην σύγχρονη διπλωματία και την διαδικασία λήψης αποφάσεων κάτω από εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες.

Όσον αφορά τα ερωτήματα της παρούσας μελέτης συνοψίζονται ως εξής: *Πώς η Αμερική και η Σοβιετική Ένωση έφτασαν στα πρόθυρα ενός πυρηνικού πολέμου; Τι μας διδάσκει η περίπτωση της Κρίσης της Κούβας του 1962 για την πρόληψή αλλά και για την διαχείριση*

κρίσεων τέτοιας κλίμακας στις μέρες μας; Τέλος, αναπτύχθηκαν δομές και μηχανισμοί για την πρόληψη μιας μελλοντικής κρίσης;

Η δομή της παρούσας μελέτης διακρίνεται σε πέντε κεφάλαια όπως παρακάτω:

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει η αποσαφήνιση κάποιων βασικών εννοιών και θεωρητικών προσεγγίσεων στην διαχείριση κρίσεων και στην διπλωματία ώστε ο αναγνώστης να μπορέσει να αντιληφθεί με ευκολία την εφαρμογή τους στην περίπτωση της κρίσης της Κούβας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μια προσπάθεια να ξεκαθαριστεί στον αναγνώστη το ιστορικό υπόβαθρο και οι σχέσεις μεταξύ Κούβας, Η.Π.Α. και Σοβιετικής Ένωση πριν και κατά την διάρκεια του χρονικού της κρίσης. Η διατριβή θα επικεντρωθεί στην ανάλυση των 13 κρίσιμων ημερών μεταξύ Η.Π.Α. και Σοβιετικής Ένωσης που έφεραν τον κόσμο στα πρόθυρα ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος, επιβεβαιώνοντάς τον συμβατικό ορισμό για τη διεθνή κρίση, ως μια αναπάντεχη και απροσδόκητη τροπή των γεγονότων που απειλεί την επιβίωση ενός έθνους-κράτους.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετώντας την περίπτωση της Κούβας γίνεται κατανοητή η ισχύς των διπλωματικών μεθόδων διαχείρισης μιας κρίσης κάτω από εξαιρετικά πιεστικές συνθήκες και υπό την άμεση απειλή μιας ραγδαίας και ανεπιθύμητης κλιμάκωσης. Ο Schelling με τη φράση «boatrocking», δηλαδή το «λίκνισμα της βάρκας», θέλει να τονίσει το γεγονός ότι οι διαμορφωτές πολιτικής στην πυρηνική εποχή συνειδητοποιούν ότι αν η βάρκα ανατραπεί και οι δύο αντίπαλοι θα πνιγούν. Στην περίπτωση της Κούβας οι δυο υπερδυνάμεις με σωστή πληροφόρηση και ορθή εκτίμηση τακτικής κατάστασης καταφεύγουν ορθώς σε μεθόδους διπλωματίας και ως επιστέγασμα αυτών επιτυγχάνουν την αποκλιμάκωση της κρίσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα ξεκαθαριστεί ότι μέσα από την εφαρμογή των θεωρητικών μοντέλων του Graham Allison αλλά και των αρχών διαχείρισης μιας κρίσης μπορεί να λαμβάνονται αποφάσεις οι οποίες θα συμβάλλουν στην αποκλιμάκωση μιας κρίσης προς όφελος της ανθρωπότητας. Ταυτόχρονα θα αναλυθούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν μέσα από την συγκεκριμένη κρίση.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα αναλυθούν τόσο τα διδάγματα όσο και οι παράγοντες που συνέβαλαν στην αποτροπή της σύγκρουσης.

Τέλος, θα ακολουθήσουν τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από την παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα η κρίση των πυραύλων της Κούβας θα καταστήσει σαφές πόσο εύκολα μπορεί να ξεκινήσει ένας πυρηνικός πόλεμος αλλά και ταυτόχρονα θα καταδείξει την ισχύ και το κύρος σε αυτόν που τα διαχειρίζεται. Γι' αυτό μέσα από την μελέτη αυτής της κρίσης θα αντιληφθούμε πώς οι τότε ηγέτες των δυο υπερδυνάμεων διαχειρίστηκαν την όλη έκρυθμη κατάσταση ώστε να ενισχύσουμε και να καλύψουμε πιθανά κενά στην πυρηνική και διπλωματική στρατηγική των κρατών.

Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό Πλαίσιο και Μεθοδολογία

1.1: Η Έννοια του όρου της «Κρίσης»

Είναι γεγονός ότι τόσο στην διεθνή όσο και στην εγχώρια βιβλιογραφία υπάρχουν διάφοροι προσδιορισμοί της έννοιας της Κρίσης. Για να γίνω πιο σαφής με το άκουσμα της λέξης «κρίση» έρχεται στο μυαλό μας ο κίνδυνος, ο αιφνιδιασμός, η εγρήγορση, η εφαρμογή πρωτοκόλλων και τακτικών για την αντιμετώπισή ενός συμβάντος αλλά και η σύγκρουση.

Κρίση σύμφωνα με τον Charles Hermann, «είναι μια κατάσταση η οποία απειλεί τους υψηλής προτεραιότητας στόχους και τις θεμελιώδεις αξίες της ομάδας λήψης αποφάσεων περιορίζοντας το διαθέσιμο χρόνο για την αντιμετώπισή της, πριν αυτή κορυφωθεί και αιφνιδιάζοντας τα μέλη της κατά την λήψη αποφάσεων όταν συμβαίνει».² Πιο συγκεκριμένα «Διεθνής κρίση» κατά τον Ιπποκράτη Δασκαλάκη είναι «μια σειρά αλληλοεπιδράσεων οι οποίες αναπτύσσονται μεταξύ δύο ή περισσότερων χωρών και οι οποίες ευρίσκονται σε σοβαρή σύγκρουση συμφερόντων. Οι αλληλοεπιδράσεις αυτές δημιουργούν συνθήκες ώστε να αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο χρήσης στρατιωτικής δύναμης προκειμένου να επιτευχθούν οι εθνικοί στόχοι.»³ Ο James McCormick, αναφέρει ότι: «Μια διεθνής κρίση θα πρέπει να ορίζεται ως μια κατάσταση που συμβαίνει ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα έθνη που έχουν την αντίληψη ότι βρίσκονται κάτω από σημαντική απειλή, έκπληξη, χρονική στενότητα και παρατηρούν σημαντικές αλλαγές στις συμπεριφορές των μεταξύ τους προτύπων αλληλεπίδρασης»⁴

Στην περίπτωση της κρίσης των πυραύλων του 1962 υπήρξε μια Αμερικανό - Σοβιετική κρίση εξαιτίας της εγκατάστασης σοβιετικών πυραύλων στην Κούβα. Η συγκεκριμένη κρίση απειλούσε τα πολιτικά, τα στρατιωτικά, τα οικονομικά αλλά και τα γεωγραφικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής με αποτέλεσμα η πιθανότητα μιας σύρραξης να φαντάζει ως βέβαιη.

² Hermann, C.F., 1969. Crises in foreign policy: A simulation analysis. Bobbs-Merrill Company.

³ Δασκαλάκη, Ι., 2015. Η Διαχείριση της κρίσης της Κούβας και τα συμπεράσματα της. Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων. Πρόσβαση στις 08 Νοεμβρίου 2020. Av.at: <http://www.idis.gr/?p=3208>

⁴ McCormick, J.M., 1978. International crises: A note on definition. Western Political Quarterly, 31(3), pp.352-358

1.2 Η Έννοια της Ισχύος

Η έννοια της Ισχύος αποτελεί μια από τις πιο καθιερωμένες έννοιες στις Διεθνείς Σχέσεις λόγω της ιδιαίτερης σημασίας της.

Ισχύς είναι η ικανότητα να επηρεάζεις τους άλλους για να πάρεις αυτό που επιθυμείς.⁵ Είναι η δυνατότητα να αναγκάσεις και να πειθαναγκάσεις τον αντίπαλο σου χωρίς την άσκηση «ωμής βίας» με απώτερο σκοπό την επίτευξη των προσωπικών σου επιδιώξεων. Ακόμη σύμφωνα με τον Harold Lasswell Ισχύς είναι «ένα είδος άσκησης επιρροής: είναι η διαδικασία που επηρεάζει τις πολιτικές των άλλων με τη βοήθεια πραγματικών ή απειλούμενων σοβαρών κυρώσεων για μη συμμόρφωση με τις πολιτικές σου.»⁶ Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη ζούμε σε ένα άναρχο περιβάλλον όπου τα κράτη δρύνε με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Ο Morgenthau τονίζει ότι η διεθνής πολιτική κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου ήταν ένας αγώνας για ισχύ μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Χαρακτηριστικά τονίζει ότι τα βασικά συστατικά στοιχεία μέσα στην σφαίρα επιρροής των δύο κρατών και ευρύτερα της διεθνούς πολιτικής είναι η κατανομή ισχύος και η ασφάλεια.⁷

Στις διεθνείς σχέσεις η ισχύς διακρίνεται σε δυο βασικούς κλάδους, την «σκληρή ισχύ» (hard power) και την «ήπια ισχύ» (soft power). Η σκληρή ισχύς εφαρμόζεται μέσω εξαναγκασμού, απειλών, στρατιωτικών και οικονομικών κυρώσεων για να εξαναγκαστεί κάποιος ή ένα κράτος να εφαρμόσει μια συγκεκριμένη πολιτική. Η ήπια ισχύς είναι «η ικανότητα να κάνεις τους άλλους να θέλουν ότι εσύ θέλεις»⁸ και στηρίζεται στην ικανότητα να διαμορφώνεις αντιλήψεις. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την προώθηση των αξιών, των ιδανικών, της κουλτούρας και του πολιτισμού του κάθε έθνους.

Αδιαμφισβήτητα εξαιτίας του ότι το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και δεν υπάρχει μια ανώτατη αρχή για να επιβάλει στα κράτη ορισμένους κανόνες αυτά προσπαθούν ως ορθολογικοί δρώντες να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους και εν συνεχεία να διατηρήσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα πράγμα το οποίο δημιουργεί ανταγωνισμό. Μέσα σε ένα

⁵ Nye Jr, J.S., 2009. Get smart: Combining hard and soft power. Foreign affairs, pp.160-163.

⁶ LASSWELL, H.D., 2017. Power and society: A framework for political inquiry. Routledge.

⁷ Morgenthau, Politics among Nations,9.

⁸ Nye Jr, J.S., 2008. Public diplomacy and soft power. The annals of the American academy of political and social science, 616(1), pp.94-109

τέτοιο ανταγωνιστικό πλαίσιο το πρόβλημα που προκύπτει είναι ότι κανένα κράτος δεν πρόκειται να αυξήσει την ασφάλεια και την ισχύ του και να μην μειωθεί αισθητά η ασφάλεια του άλλου κράτους με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε κούρσες εξοπλισμών και τα σενάρια μιας σύγκρουσης να είναι ακόμη πιο πιθανά.

1.3 Η Διπλωματία των κανονιοφόρων και του εξαναγκασμού

Στην σύγχρονη πυρηνική εποχή που ζούμε τα κράτη αναλόγως της ισχύος τους μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορους μοχλούς πίεσεως όπως η «διπλωματία του εξαναγκασμού» και η «διπλωματία των κανονιοφόρων» με απώτερο σκοπό την δημιουργία τετελεσμένων και την επίτευξη του τελικού επιθυμητού σκοπού τους.

Αρχικά η «Διπλωματία των κανονιοφόρων»⁹ αποτελεί μια μέθοδο για την επίτευξη των στόχων της εξωτερικής πολιτικής του βεσβαλικού κράτους διαμέσου της άσκησης πιέσεων μέσω της χρήσης ή απειλής χρήσης στρατιωτικής και πιο συγκεκριμένα ναυτικής βίας. Για να γίνει πιο σαφές μπορεί για παράδειγμα ένα κράτος Α να επιθυμεί την επίτευξη μιας συμφωνίας με το κράτος Β και το τελευταίο να μην επιθυμεί, με αποτέλεσμα το κράτος Α λόγω του ότι υπερτερεί έναντι του κράτους Β στέλνει την ναυτική του δύναμη εγγύς των παράλιων ακτών του κράτους Β με απώτερο σκοπό να επιβάλει τετελεσμένα και να ασκήσει πιέσεις στην πολιτική ηγεσία του κράτους για να εναρμονιστεί με τα θέλω του κράτους Α αλλιώς οι συνέπειες για το κράτος Β θα είναι βέβαιες.¹⁰

Ακολούθως η «Διπλωματία του εξαναγκασμού» αποτελεί την προσπάθεια επίτευξης των στόχων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους διαμέσου της χρήσης ή της απειλής χρήσης περιορισμένης έκτασης βίας.¹¹ Η ιδιαιτερότητα της Διπλωματίας του εξαναγκασμού έγκειται

⁹ Ο όρος “διπλωματία των κανονιοφόρων” προέρχεται από τον 19ο αιώνα και συγκεκριμένα κατά την περίοδο των πολέμων του οπίου, όταν η Μεγάλη Βρετανία χρησιμοποίησε κανονιοφόρους για να αποδείξει τη στρατιωτική της κυριαρχία και να αποκτήσει το τακτικό πλεονέκτημα στις διαπραγματευτικές διαδικασίες της εποχής. (see E. Pajtinka, *Slovník diplomacie*, PAMIKO, Bratislava 2013).

¹⁰ Pajtinka E, 2016, “Military Diplomacy and Its Present Functions”, *Security dimensions, International & National Studies*. Πρόσβαση στις 08 Νοεμβρίου 2020. Av.at:https://www.researchgate.net/publication/315475293_Military_Diplomacy_and_Its_Present_Functions/link/58d19ff2a6fdcc3fe78526db/download

¹¹ Ibid,p.g.186-187

στο γεγονός ότι αφορά στην ενεργοποίηση όλων των κλάδων των στρατιωτικών δυνάμεων, όπως τον Στρατό Ξηράς, την Πολεμική Αεροπορία και το Πολεμικό Ναυτικό, για την επιβολή πολιτικών συμφερόντων. Για να γίνω πιο σαφής η διπλωματία του εξαναγκασμού περιλαμβάνει πολλές μορφές επίδειξης στρατιωτικής ισχύος όπως η συγκέντρωση δυνάμεων σε καίριες τοποθεσίες, η αιφνίδια δημιουργία στρατιωτικών φαλλαγών εγγύς γειτονικών κρατών, η παραβίαση του εναέριου χώρου ενός κράτους, η εκτόξευση βαλλιστικών πυραύλων αλλά ακόμη και οι στρατιωτικές ασκήσεις περιορισμένης έκτασης όπως η απόβαση και κατάληψη βραχονησίδας.

Όπως έχει γίνει αντιληπτό και οι δύο μορφές άσκησης της διπλωματίας αποτελούν στρατηγικά εργαλεία άσκησης πίεσης κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ δύο κρατών. Αναλογικά της δύναμης που διαθέτει το κράτος θα χρησιμοποιήσει τόσο την διπλωματία του εξαναγκασμού όσο και την διπλωματία των κανονιοφόρων για να εξασφαλίσει τα συμφέροντα του. Τέλος το κράτος θα πρέπει να έχει κατά νου ότι τέτοιου είδους τακτικές επέχουν και τον κίνδυνο όξυνσης των πολιτικό - στρατιωτικών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών και ο κίνδυνος ενός ατυχήματος είναι πιθανός.¹²

1.4 Θεωρίες Λήψης Αποφάσεων

Η λήψη αποφάσεων αποτελεί μια από τις πιο σημαντικές διαδικασίες που έχουν οι άνθρωποι για την λειτουργία τους σε προσωπικό, κοινωνικό, επαγγελματικό και πολιτικό επίπεδο. Η έννοια του όρου απόφαση σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη είναι *«η επιλογή δράσης μεταξύ πολλών εναλλακτικών λύσεων για τις οποίες υπάρχει αβεβαιότητα.»*¹³ Ακόμη λήψη αποφάσεων μπορεί να χαρακτηριστεί και η διαδικασία κατά την οποία υπάρχει μια εισροή πληροφοριών στο πολιτικό σύστημα το οποίο με την σειρά του τις επεξεργάζεται και τις αξιολογεί για να καταλήξει στις διάφορες αποφάσεις.

Οι θεωρίες λήψης αποφάσεων θέτουν τις βάσεις για την επιλογή της βέλτιστης δυνατής απόφασης και συμβάλλουν καθοριστικά στην ομαλή εξέλιξη των γεγονότων. Συγκεκριμένα οι θεωρίες λήψης αποφάσεων δίνουν την δυνατότητα κατανόησης των φαινομένων του διεθνούς συστήματος από μία ιδιαίτερα διαφορετική οπτική πλευρά, ενώ παράλληλα μέσω των διάφορων συμπερασμάτων που εξάγονται κυρίως για τους λόγους που οδηγούν σε

¹² Ibid

¹³ Κουσκουβέλης Η.,2004. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Εκδόσεις Ποιότητα. σελ. 282

λανθασμένες αποφάσεις οι συγκεκριμένες θεωρίες, μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση των συνθηκών εκπόνησης των αποφάσεων, τόσο σε προσωπικό όσο και σε οργανωτικό επίπεδο.¹⁴

Οι θεωρίες λήψης αποφάσεων διακρίνονται σε δύο κατηγορίες με γνώμονα την λογική. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι ορθολογικές και οι μη συμβατικής λογικής θεωρίες στις οποίες θεωρείται ότι ο λήπτης της απόφασης είναι ορθολογικός και στις οποίες η λογική αποτελεί το μέσο για την λήψη μιας απόφασης. Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι ψυχολογικές θεωρίες, η παρανόηση, η ομαδική σκέψη και η γραφειοκρατία στις οποίες θεωρούμε ότι η λογική δεν αποτελεί την προϋπόθεση για την λήψη μιας απόφασης.

Συγκεκριμένα όπως ανέφερα πιο πάνω στην πρώτη κατηγορία των θεωριών για την λήψη αποφάσεων ανήκουν οι ορθολογικές και οι μη συμβατικής λογικής θεωρίες. Οι ορθολογικές θεωρίες περιλαμβάνουν το κλασικό μοντέλο - στο οποίο θεωρείται ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται μόνο κάτω από ορθολογικές διαδικασίες - και τις θεωρίες παιγνίων οι οποίες είναι θεωρίες ορθολογικής συμπεριφοράς μαθηματικά κατασκευασμένες οι οποίες εξετάζουν την συμπεριφορά των παικτών οι οποίοι αναμένεται να συμπεριφερθούν ορθολογικά. (πχ. Το δίλημμα των φυλακισμένων και το παίγνιο της «κότας»)¹⁵

Οι μη συμβατικής λογικής θεωρίες διακρίνονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες τις γραφειοκρατικές θεωρίες, την θεωρία του περιορισμένου ορθολογισμού και την θεωρία του οργανωτικού μοντέλου. Οι γραφειοκρατικές θεωρίες εξετάζουν την σύσταση και τον τρόπο λειτουργίας των διαφόρων τμημάτων και την επιρροή των εγκατεστημένων μηχανισμών τους που λόγω της σημαντικότητας τους δύνανται να επηρεάσουν τον ρόλο της λήψης μιας απόφασης. Η θεωρία του περιορισμένου ορθολογισμού αναφέρεται στην αμφισβήτηση της ορθολογικής συμπεριφοράς κατά την διάρκεια λήψης μιας απόφασης και προτείνουν διαδικασίες λήψης απόφασης πάντα με γνώμονα την λογική. Η θεωρία του οργανωτικού μοντέλου *«επιδιώκει την ερμηνεία αποφάσεων στις οποίες εμπλέκονται συνήθως γραφειοκρατικές μονάδες ή οργανισμοί όχι στη βάση των εσωτερικών ανταγωνισμών τους αλλά στη βάση του τρόπου λειτουργίας αυτών των οργανισμών.»*¹⁶

¹⁴ Ibid, σελ. 284

¹⁵ Ibid, σελ. 290

¹⁶ Ibid, σελ. 301

Ακολούθως στην δεύτερη κατηγορία των θεωριών για την λήψη αποφάσεων ανήκουν οι ψυχολογικές θεωρίες, η παρανόηση, η ομαδική σκέψη και η γραφειοκρατική. Οι ψυχολογικές θεωρίες εξετάζουν τα κίνητρα του λήπτη για να πάρει μίαν απόφαση και κατεπέκταση τους τρόπους για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του μέσω της απόφασης του. Η παρανόηση αναφέρεται στην σύγχυση και στην επιλογή μιας λάθους απόφασης από ένα άτομο λόγω ψυχολογικών παραγόντων. Η ομαδική σκέψη αναφέρεται στην λήψη μιας απόφασης από μια ομάδα ανθρώπων όπου λόγω του φόβου της απόρριψης αλλά και λόγω της ομοιογένειας της απόφασης υπάρχει η πιθανότητα να οδηγηθεί το άτομο στην επιλογή λάθους απόφασης. Τέλος η γραφειοκρατική αναφέρεται στην εμπειρία και στην διαίσθηση του λήπτη μιας απόφασης η οποία συμβάλλει καθοριστικά στην απλοποίηση καταστάσεων και στην επιλογή της βέλτιστης απόφασης.¹⁷

1.5 Τα Θεωρητικά μοντέλα του Graham Allison

Ο χειρισμός κρίσεων και η διαδικασία λήψης αποφάσεων μέχρι την κρίση του Οκτωβρίου του 1962 αποτελούσαν αντικείμενα υπό διερεύνηση και ανάπτυξη. Γι' αυτό και ο Graham Allison μετά την πρωτοφανή κρίση του Οκτώβρη στην Κούβα αποφάσισε να συμβάλει στην διεθνή βιβλιογραφία μέσα από την επεξήγησή και ανάλυση κάποιων διαδικασιών για την λήψη αποφάσεων.

Αρχικά ο Graham Allison αναφέρει ότι οι περισσότεροι αναλυτές τεκμηριώνουν την συμπεριφορά των κρατών τους σύμφωνα με το εννοιολογικό μοντέλο του «Ορθολογικού Δρώντος» (Rational Actor Model-Ram) το οποίο αποτελεί τον βασικό κορμό στην διαδικασία λήψης αποφάσεων. Χρησιμοποιείται κατά - κόρον στην θεώρηση της συμπεριφοράς της κυβέρνησης και των διεθνών σχέσεων πάντα υπό το πρίσμα του ορθολογισμού. Συγκεκριμένα αναφέρεται σε αποφάσεις που παίρνει ένας ορθολογικός δρώντας ο οποίος έχει την δυνατότητα να διακρίνει την καλύτερη από την χειρότερη επιλογή σε σχέση με την επιδίωξη και έχει ως αυτοσκοπό την μεγιστοποίηση του οφέλους του. Ακόμη αναφέρει ότι ενώ το μοντέλο του «Ορθολογικού Δρώντος» έχει αποδειχθεί χρήσιμο η απουσία της κυβερνητικής μηχανής και των ακολούθων της το καταντούν αδύναμο και ανίκανο να ανταπεξέλθει επάξια στις δύσκολες απαιτήσεις της εξωτερικής πολιτικής και

¹⁷ Ibid, σελ. 310-319

κατεπέκταση της λήψης της ορθής απόφασης.¹⁸ Έτσι αποφάσισε να συνδυάσει δύο υφιστάμενα θεωρητικά μοντέλα τα οποία θα ενίσχυαν την λήψη μιας απόφασης. Αυτά ήταν το μοντέλο των Οργανωτικών διαδικασιών (Organizational Process Model) και το μοντέλο της Γραφειοκρατικής Πολιτικής (Bureaucratic Politics Model)¹⁹

Το μοντέλο των Οργανωτικών διαδικασιών (Organizational Process Model) αναφέρεται στην συμπεριφορά των κυβερνήσεων η οποία πηγάζει από τις επιμέρους εσωτερικές της υπηρεσίες οι οποίες λειτουργούν η κάθε μια ανεξάρτητα και συντονίζονται εν μέρει από τους κυβερνητικούς αξιωματούχους. Αυτές οι υπηρεσίες μπορούν να επηρεάσουν την διαδικασία λήψης απόφασης αφού η κάθε μια αναλόγως της αποστολής της και του βαθμού πληροφοριών που κατέχει συμβάλει στην διαμόρφωση της κυβερνητικής συμπεριφοράς και κατεπέκταση στην λήψη απόφασης. Το θετικό αυτού του μοντέλου είναι ότι η διαδικασία λήψης αποφάσεων βασίζεται στις επιχειρησιακές δυνατότητες των ίδιων των κρατικών οργανισμών οι οποίοι όταν τους ζητηθεί θα συμβάλουν στην λήψη μιας απόφασης.

Το μοντέλο της Γραφειοκρατικής Πολιτικής (Bureaucratic Politics Model) αναφέρει ότι τα όσα συμβαίνουν στην εξωτερική πολιτική δεν έχουν να κάνουν ούτε με ατομικές επιλογές ούτε με κατευθύνσεις οργανισμών αλλά έχουν να κάνουν με ένα πολιτικό παίγνιο μεταξύ των δρώντων της εθνικής κυβέρνησης. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι επικεφαλής των διαφόρων οργανισμών προωθούν τα διάφορα συμφέροντα και αξίες του οργανισμού τους με αποτέλεσμα να έρχονται σε ρήξη με τους άλλους διαμορφωτές αποφάσεων και να αναγκάζονται να εισέρχονται στην διαδικασία ενός διαπραγματευτικού παιγνίου. Ουσιαστικά δεν υπάρχει ένας δρών αλλά πολλοί οι οποίοι ανταγωνίζονται μεταξύ τους βάση των γραφειοκρατικών πολιτικών ενώ οι αποφάσεις των κρατών αποτελούν αποτέλεσμα μιας πολιτικής διαδικασίας όπου σημαντικότερο ρόλο παίζει η προσωπικότητα, η ψυχολογία και η θέση του κάθε δρώντα κατά την διάρκεια λήψης μιας απόφασης.²⁰

Έτσι θα μπορούσαμε να λέγαμε πως ένας συνδυασμός των παραπάνω μοντέλων συναποτελεί τα θεωρητικά μοντέλα του Graham Allison. Συγκεκριμένα τα πιο πάνω μοντέλα εξηγούν την διαδικασία λήψης αποφάσεων με γνώμονα τον τρόπο λειτουργίας της κρατικής μηχανής, την

¹⁸ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση,σελ.35-44,596-597

¹⁹ Ibid, σελ. 596

²⁰ Ibid, σελ. 43

δομή της, τις διάφορες διοικητικές και μη υπηρεσίες που διαθέτει καθώς και το πνεύμα ανταγωνισμού που αναπτύσσεται μεταξύ τόσο των ατόμων όσο και των διαφόρων υπηρεσιών της.

1.6 Αρχές Διαχείρισης μιας Κρίσης

Ο όρος «Διαχείριση Κρίσεων» έγινε ευρύτατα γνωστός μετά την επιτυχημένη έκβαση της διεθνούς κρίσης των πυραύλων της Κούβας το 1962 από τον Υπουργό Άμυνας Robert McNamara με την ακόλουθη φράση: «*Σήμερα δεν υπάρχει πλέον Στρατηγική παρά μόνο διαχείριση Κρίσεων*».²¹ Χαρακτηριστικά, Διαχείριση Κρίσεων είναι μια διαδικασία κατά την οποία εφαρμόζονται κάποια μέτρα με απώτερο σκοπό την αποφυγή της κλιμάκωσης μιας πολιτικής κρίσης σε στρατιωτική.

Οι Αρχές Διαχείρισης μιας Κρίσης έχουν να κάνουν με όλες εκείνες τις παραμέτρους τις οποίες ο δρώντας εάν εφαρμόσει θα τον οδηγήσουν στην επίτευξη των αντικειμενικών του σκοπών ενώ παράλληλα θα συμβάλουν στην αποφυγή της κλιμάκωσης. Για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται αμοιβαία αυτοσυγκράτηση και συνεχής επικοινωνία μεταξύ τους. Σύμφωνα με τον Alexander George μέσα από την εφαρμογή επτά επιχειρησιακών αρχών, οι οποίες θα αναφερθούν πιο κάτω, η διαχείριση μιας κρίσης θεωρείται σχεδόν επιτυχής.²²

1. Διατήρηση πολιτικού ελέγχου σε ανώτατο επίπεδο επί των στρατιωτικών επιλογών. Η σύγχρονη τεχνολογία βοηθάει τόσο στον πολιτικό έλεγχο όσο και στην εφαρμογή συγκεκριμένων σχεδίων κατά την κρίση. Οι στρατιωτικές ενέργειες ενισχύουν την θέση της πολιτικής ηγεσίας ενώ παράλληλα στέλνουν μηνύματα προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

2. Σκόπιμη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης των στρατιωτικών σχηματισμών με απώτερο σκοπό να δοθεί χρόνος για διαπραγματεύσεις, για επικοινωνία για εκτίμηση της τακτικής κατάστασης, να ληφθούν αποφάσεις και να απαντηθούν προτάσεις.

3. Οι κινήσεις των στρατιωτικών δυνάμεων πρέπει να είναι συντονισμένες προσεκτικά με διπλωματικές δράσεις ως μέρος μιας συνολικής στρατηγικής που αποσκοπεί στην

²¹ George, A.L., 1984. Crisis management: The interaction of political and military considerations. *Survival*, 26(5), pp.223-234.

²² *Ibid* , σελ. 226

επιθυμία για τερματισμό της κρίσης με διαπραγματεύσεις και όχι με πόλεμο. Οι επικοινωνίες και η συνεκπαίδευση των εμπλεκομένων διευρύνουν το συντονισμό.

4. Οι κινήσεις στρατιωτικών μονάδων και η απειλή χρήσης στρατιωτικής δύναμης θα πρέπει να εναρμονίζονται με διπλωματικές πρωτοβουλίες και να είναι συνεπείς με τους διπλωματικούς αντικειμενικούς σκοπούς.

5. Να αποφεύγονται οι στρατιωτικές κινήσεις και οι απειλές στις οποίες υπάρχει η πιθανότητα να δώσουν στον αντίπαλο την εντύπωση ότι πρόκειται να καταφύγει σε πόλεμο μεγάλης κλίμακας με αποτέλεσμα να τον αναγκάσουν να προβεί και ο ίδιος σε αντίστοιχες ενέργειες.

6. Να γίνεται επιλογή μεταξύ στρατιωτικών και διπλωματικών ενεργειών που θα συμβάλουν στην έναρξη των διαπραγματεύσεων και που θα οδηγήσουν στην έξοδο από την κρίση, πάρα σε μια στρατιωτική λύση.

7. Τόσο οι διπλωματικές προτάσεις όσο και οι στρατιωτικές ενέργειες θα πρέπει να δίνουν στον αντίπαλο μια δίοδο διαφυγής από την κρίση η οποία θα είναι συμβατή με τα δικά του συμφέροντα.

Τέλος ιδιαίτερο ρόλο στις παραπάνω αρχές παίζει η εξακρίβωση των πληροφοριών και η διατήρηση καναλιών επικοινωνίας με τον αντίπαλο σε συνάρτηση πάντα με την ύπαρξη διαθέσιμου χρόνου.

Κεφάλαιο 2: Η Κρίση των Πυραύλων της Κούβας

2.1: Το Τρίγωνο των σχέσεων Αμερικής - Σοβιετικής Ένωσης - Κούβας

Μια από τις πιο αξιοσημείωτες αλλά και πιο δραματικές κρίσεις που βίωσε η ανθρωπότητα αποτελεί η κρίση των πυραύλων της Κούβας, η οποία διαδραματίστηκε στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων της τότε εποχής, των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου στο διεθνές σύστημα αναδύθηκαν δύο ισχυρές δυνάμεις, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Σοβιετική Ένωση, οι οποίες ως κυρίαρχα κράτη ακολούθησαν το ένστικτο τους για επιβίωση και κυριαρχία μέσα σε ένα άναρχο και άκρως ανταγωνιστικό διπολικό σύστημα. Χαρακτηριστικά και τα δυο κράτη μαζί με τους αντίστοιχους συνασπισμούς που τους υποστήριζαν, το ΝΑΤΟ²³ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας²⁴, μπήκαν σε μια μακρόχρονη κούρσα εξοπλισμών, τόσο στρατηγικών όσο και τακτικών όπλων, με απώτερο σκοπό την παγκόσμια υπεροχή και την διατήρηση των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων αλλά και την αντιμετώπιση μιας πολύ πιθανής γενικευμένης σύρραξης.²⁵

Πιο συγκεκριμένα, η Αμερική μαζί με την Σοβιετική Ένωση μέχρι και το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου υπήρξαν σύμμαχοι αλλά εξαιτίας της ιδεολογικής σύγκρουσης τους και των γεωπολιτικών τους στρατηγικών οδηγήθηκαν σε δύο μεγάλα αντίπαλα στρατόπεδα με ορόσημο το διαχωρισμό της Γερμανίας σε Ανατολική και Δυτική. Η Αμερική σε

²³ Το ΝΑΤΟ η αλλιώς ο Οργανισμός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου είναι στρατιωτική αμυντική συμμαχία των χωρών της Δύσης ο οποίος δημιουργήθηκε λίγο μετά το τέλος του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου το 1949 με απώτερο σκοπό την διασφάλιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των μελών του, την αποτροπή μιας γενικευμένης σύρραξης αλλά και την προώθηση των συμφερόντων της συμμαχίας.

²⁴ Το σύμφωνο της Βαρσοβίας ήταν μια στρατιωτική αμυντική συμμαχία μεταξύ των κομμουνιστικών κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το οποίο δημιουργήθηκε μετά την δημιουργία του ΝΑΤΟ το 1955 λόγω της ανασφάλειας που δημιουργούσε η εισδοχή της Δυτικής Γερμανίας στο ΝΑΤΟ.

²⁵ Λαναράς Κ., 2019, *Ψυχρός Πόλεμος: Γεωπολιτική – Διπλωματία - Πυρηνική Στρατηγική*. Εκδόσεις Επίκεντρο.

σύγκριση με την Σοβιετική Ένωση στον τομέα της οικονομίας αλλά και στον τομέα της τεχνολογίας και της στρατιωτικής ισχύος υπερεβούσε χαρακτηριστικά λόγω τόσο των οικονομικών πολιτικών που υιοθέτησε όσο και της αλματώδους ανάπτυξης των πυρηνικών κεφαλών και των βομβών υδρογόνου. Η Σοβιετική Ένωση από την άλλη υστερούσε αριθμητικά στον τομέα των πυρηνικών όμως διέθετε το μεγαλύτερο ανθρώπινο δυναμικό παγκοσμίως και ήταν βέβαιο πως μέσα από μια «παραδοσιακή» σύγκρουση θα μπορούσε να αφάνιζε την αμερικανική ηγεμονία. Ακόμη καλλιεργούσε την μαρξιστική θεωρία του Λένιν και του Μαρξ και θεωρούσε ως υποχρέωση της, την καταστροφή της φιλελεύθερης δημοκρατίας και κατ' επέκταση του καπιταλιστικού συστήματος των Δυτικών κρατών. Ο Στάλιν, ο αρχηγός της Σοβιετικής Ένωσης, βλέποντας αυτή την πυρηνική αρρυθμία σε σχέση με την Αμερική και τις πιθανότητες για μια σύρραξη να φαντάζουν πλέον σίγουρες οδηγήθηκε σε ακόμα περισσότερες πυρηνικές δοκιμές με στόχο αρχικά την αποτροπή μιας σύγκρουσης και την εξισορρόπηση της πυρηνικής ισχύος μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής είναι ευρέως γνωστό πως έκαναν τεράστιες προσπάθειες μέσα από την εξωτερική τους πολιτική να προσαρτήσουν την Κούβα. Όμως, εξαιτίας των διαφόρων αποικιοκρατικών καταλοίπων αλλά και των παρεμβάσεων κατεστημένων που επικρατούσαν, κατέστησαν το έργο τους ακόμα πιο δύσκολο.

Χαρακτηριστικά, η Κούβα αποτελεί ένα νησιωτικό κράτος της Καραϊβικής το οποίο βρίσκεται μεταξύ του Κόλπου του Μεξικού, του Ατλαντικού Ωκεανού και της Καραϊβικής θάλασσας ενώ ταυτόχρονα βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση από τις νότιες ακτές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.²⁶ Παράλληλα στην Αβάνα, την πρωτεύουσα της Κούβας, υπάρχει ένα τεράστιο και ευρύχωρο λιμάνι το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο σε εμπορικές όσο και σε στρατιωτικές επιχειρήσεις για την εισαγωγή και εξαγωγή πρώτων υλών.

Μέχρι το 1898 η Κούβα βρισκόταν υπό την Ισπανική αποικιοκρατία όπου μετά από εξεγέρσεις κατέληξε ανεπίσημα υπό την αμερικανική επιρροή μέσω του φιλοαμερικανικού δικτάτορα Φουλχένσιο Μπατίστα. Το 1959 μια ομάδα ανταρτών με επικεφαλής τον Φιδέλ Κάστρο ανέτρεψε την δικτατορική κυβέρνηση και ανέλαβε τα ηνία του κράτους

²⁶Βικιπαίδεια, Κούβα. Πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2020. Av.at: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CF%8D%CE%B2%CE%B1>

χαράσσοντας πλέον μια νέα πολιτική προς της Ρωσία και τον σοσιαλισμό.²⁷ Οι Ηνωμένες Πολιτείες φοβούμενες να μην κλονιστεί το γόητρο τους προς τη συμμαχία αλλά και για να μην εξαπλωθεί ο κομμουνισμός και σε άλλα κράτη της Κεντρικής - Λατινικής Αμερικής προέβησαν σε εκτεταμένες ενέργειες τόσο πολιτικές όσο και στρατιωτικές.

Για να γίνω πιο σαφής, μετά την επικράτηση της επανάστασης στην Κούβα, οι Ηνωμένες Πολιτείες άρχισαν τις επιχειρήσεις για την ανατροπή της, με την πιο γνωστή επιχείρηση την προσπάθεια απόβασης στον «Κόλπο των Χοίρων», τον Απρίλη του 1961 η οποία κατέληξε σε τραγωδία για τους Αμερικανούς.²⁸ Μετά απ' αυτό το γεγονός οι μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. επεξεργάστηκαν το σχέδιο εισβολής στην Κούβα με την ονομασία «Operation Moongoose». Ταυτόχρονα η κυβέρνηση του Φιδέλ Κάστρο οργάνωσε την άμυνά της και ζήτησε τη βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης.²⁹

Έτσι γίνεται αντιληπτό ότι εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης η Κούβα αποτελεί στρατηγικό παίκτη στην διεθνή σκακιέρα γι' αυτό και από τον 19^ο αιώνα μέχρι και σήμερα αποτελεί πόλο έλξης και διεκδικήσεων. Η Σοβιετική Ένωση και η Κούβα στα πρώτα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, πέραν της πρεσβείας στην Αβάνα, δεν είχαν κάποια άλλη ιδιαίτερη σχέση λόγω των διαφορετικών πολιτικών και ιδεολογικών προσανατολισμών τους. Το 1959 με την ανατροπή του Μπατίστα και την άνοδο του Φιδέλ Κάστρο υιοθετήθηκε μια πιο μαρξιστική προσέγγιση στην Κούβα αφήνοντας πίσω της, το μέχρι τότε καπιταλιστικό σύστημα με αποτέλεσμα μια νέα τάξη πραγμάτων με την Σοβιετική Ένωση να είχε μόλις ξεκινήσει.

Χαρακτηριστικά η Σοβιετική Ένωση με την προσέγγιση του Φιδέλ Κάστρο αποσκοπούσε στην ενδυνάμωση των δεσμών της με την Κούβα μέσω των απεσταλμένων της με απώτερο σκοπό την γεωπολιτική εξάπλωση του κομμουνιστικού καθεστώτος, την είσοδο της στον Δυτικό κόσμο και την εξισορρόπηση της πυρηνικής ισχύος με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Για να το πετύχει αυτό έδωσε διαβεβαιώσεις πως η Σοβιετική Ένωση θα είναι

²⁷ Τσιάρα, Γ.,2008, 1959: Ο Φιντέλ που άλλαξε την Κούβα. Πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2020. Av.at:<https://www.tovima.gr/2008/12/28/society/1959-o-fintel-poy-allakse-tin-koyba/>

²⁸ JFK Presidential library and Museum.,THE BAY OF PIGS. Last Visited 03 Oct 2020. Av.at:<https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/the-bay-of-pigs>

²⁹ Nelson, A. K., 2001. Operation Northwoods and the Covert War against Cuba, 1961–1963.,pg. 145-149.

δίπλα στην Κούβα τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο. Ακόμη έγιναν εμπορικές συμφωνίες για τόνωση της οικονομίας του νησιού όπως η αγορά ζάχαρης από την Σοβιετική Ένωση και Σοβιετικού Πετρελαίου από την Κούβα.³⁰

Το 1962 ο Σοβιετικός ηγέτης Νικίτα Χρουστσόφ πρότεινε στον Φιδέλ Κάστρο την εγκατάσταση στρατηγικών αμυντικών όπλων στην Κούβα με απώτερο σκοπό την θωράκιση του νησιού από μια επικείμενη εισβολή των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Φιδέλ Κάστρο με γνώμονα τις εξαιρετές σχέσεις και την αगाστή συνεργασία που είχε μέχρι εκείνη την περίοδο ενέκρινε την εγκατάσταση.³¹

Έτσι οι διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών άρχισαν να ενισχύονται στην βάση της αμοιβαίας κατανόησης και των συμφερόντων.

2.2: Οι 13 κρίσιμες μέρες της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας

Η έναρξη της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας χρονικά προσδιορίζεται από το πρωί της Τρίτης 16 Οκτωβρίου το 1962 όπου ο πρόεδρος Κένεντι ενημερώθηκε από τις μυστικές υπηρεσίες πληροφοριών ότι η Ρωσία είχε εγκαταστήσει πυραύλους στην Κούβα και τελειώνει στις 28 Οκτωβρίου με την αποκλιμάκωση της.

Για να γίνω πιο σαφής, εξαιτίας της αυξημένης κινητικότητας εμπορικών πλοίων στο λιμάνι της Κούβας οι μυστικές υπηρεσίες έστειλαν ένα κατασκοπευτικό αεροσκάφος τύπου U-2 σε μία χαμηλή πτήση όπου μέσα από τις αεροφωτογραφίες ανακάλυψε τις πυραυλικές εγκαταστάσεις για τις οποίες μέχρι τότε ο Νικίτα Χρουστσόφ διαβεβαίωνε για την μη ύπαρξη τους. Άμεσα ο πρόεδρος Κένεντι συγκάλεσε υπουργικό συμβούλιο ενώ παράλληλα το κράτησε κρυφό από τον αμερικανικό λαό και τους συμμάχους του.³²

³⁰ 2016.Οι σχέσεις Κάστρο - Σοβιετικής Ένωσης δεν ήταν πάντοτε ρόδινες, tvx, Πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2020. Av.at: <https://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/oi-sxeseis-kastro-sobietikis-enosis-den-itan-pantote-rodines>

³¹ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.150-156.

³² Allison, G., 2012. The Cuban missile crisis at 50: lessons for US foreign policy today. *Foreign Affairs*, pp.11-16.

Στις 22 Οκτωβρίου ο πρόεδρος Κένεντι σε αυστηρό δημόσιο διάγγελμα του προς την διεθνή κοινότητα με κύριο αποδέκτη τον Σοβιετικό ηγέτη ενημερώνει για την ενέργεια της Σοβιετικής Ένωσης να εγκαταστήσει κρυφά πυραύλους στην Κούβα και απαιτεί την άμεση απόσυρση τους. Ταυτόχρονα ενημερώνει για τον ναυτικό αποκλεισμό της Κούβας διά θαλάσσης στα 500 ναυτικά μίλια και θέτει σε πλήρη ετοιμότητα τον Αμερικανικό στρατό ενώ παράλληλα διαβεβαιώνει πως μια ενδεχόμενη εκτόξευση πυραύλου από την Κούβα θα θεωρηθεί επιθετική ενέργεια και τα αντίποινα θα ήταν βέβαια.³³

Δύο ημέρες μετά, στις 24 Οκτωβρίου, ο Νικίτα Χρουστσόφ θέτει σε πλήρη επιφυλακή τις Σοβιετικές δυνάμεις και απειλεί ευθέως τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής πως αν προσπαθούσαν να ενοχλήσουν οποιοδήποτε Σοβιετικό πλοίο το οποίο θα κατευθυνόταν προς την Κούβα θα το βύθιζαν.

Στις 25 Οκτωβρίου ο Νικίτα Χρουστσόφ βλέποντας την εξέλιξη των γεγονότων αποδέχεται τον ναυτικό αποκλεισμό ή αλλιώς την «καραντίνα» και έρχεται σε επικοινωνία με τον Αμερικανό ηγέτη. Την επόμενη μέρα μέσα σε μια πολύ έντονα συναισθηματική επιστολή αναφέρει την απόφαση του για την απόσυρση των πυραύλων με αντάλλαγμα την δέσμευση της Αμερικής να μην εισβάλει στην Κούβα³⁴. Ακολούθως την επόμενη μέρα σε μια πιο τυπική και αυστηρά δομημένη επιστολή αναφέρει τα προαναφερόμενα προσθέτοντας και ένα δεύτερο αντάλλαγμα το οποίο θα ήταν και η απόσυρση των πυραύλων Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία.

Στις 27 Οκτωβρίου ο πρόεδρος Κένεντι απαντά αρνητικά στα αιτήματα του Χρουστσόφ και τον προειδοποιεί ότι αν μέχρι την Κυριακή 28 Οκτωβρίου δεν θα απέσυραν τους πυραύλους, τότε δεν θα είχε άλλη επιλογή παρά την Δευτέρα ή την Τρίτη να εισβάλει στην Κούβα και ένας θερμοπυρηνικός πόλεμος θα ξεκινούσε.

Παρόλ'αυτά η σύρραξη αποφεύχθηκε την τελευταία στιγμή, στις 28 Οκτωβρίου, όταν ο Σοβιετικός ηγέτης Νικίτα Χρουστσόφ δέχτηκε να σταματήσουν οι εργασίες για την εγκατάσταση των πυραύλων και να αποσυρθούν τόσο οι πύραυλοι όσο και το τεχνικό προσωπικό που βρίσκονταν ήδη στο νησί. Σε αντάλλαγμα, ο Κένεντι δεσμεύθηκε ότι

³³ Kennedy R.,2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος. σελ.56-60

³⁴ Ibid, σελ.71-76

ουδέποτε οι ΗΠΑ θα εισέβαλλαν στην Κούβα, ενώ έδωσε και μυστική υπόσχεση για την απομάκρυνση των πυρηνικών πυραύλων που είχαν εγκατασταθεί κατά το παρελθόν στην Τουρκία και την Ιταλία.

Κωνσταντίνου Μιχάλης

Κεφάλαιο 3: Η Διπλωματία ως Πυλώνας Σταθερότητας και Διαχείρισης Κρίσεων

3.1 Η Πυρηνική Διπλωματία

Η Διπλωματία αποτελεί ένα εργαλείο το οποίο πλέον με τις νέες μεθόδους άσκησης της μπορεί πραγματικά να συμβάλει καθοριστικά στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός δρώντα. Διπλωματία σύμφωνα με τον Harold Nicolson είναι «η διαχείριση των διεθνών σχέσεων μέσω διαπραγματεύσεων, είναι η μέθοδος με την οποία προσαρμόζονται αυτές οι σχέσεις από πρεσβείες και απεσταλμένους»³⁵.

Στην πυρηνική εποχή η διπλωματία των πυραύλων ή αλλιώς η πυρηνική διπλωματία εστιάζει στην πρόληψη ενός πυρηνικού ατυχήματος αλλά και στην διατήρηση της ειρήνης. Ακόμη συμβάλει καθοριστικά μέσω της ισχύος που αντικατοπτρίζει να επιτυγχάνει τους διπλωματικούς της σκοπούς. Συγκεκριμένα η διπλωματία των πυραύλων αποτελεί ένα από τα βασικότερα διπλωματικά μέσα άσκησης σκληρής ισχύος που χρησιμοποιήθηκαν κατά την Κρίση των Πυραύλων του 1962 τόσο από τις Η.Π.Α. όσο και από την Σοβιετική Ένωση.

Πιο συγκεκριμένα η πυρηνική διπλωματία κατά τον Κουσκουβέλη είναι η πολιτική μεταχείριση των στρατιωτικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων ενός κράτους και συγκεκριμένα των πυρηνικών όπλων με απώτερο σκοπό την ανάδειξη της ισχύος, της τεχνολογικής υπεροχής και ανωτερότητας αλλά και την επίτευξη ισορροπίας ισχύος και αποτροπής αν απαιτείται.³⁶

Στην περίπτωση της Κρίσης των Πυραύλων του 1962 παρατηρείται πως ο Νικήτα Χρουστσόφ κατάφερε μέσα από την εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα όχι μόνο να προκαλέσει φόβο και αναστάτωση στον Λευκό Οίκο αλλά και να ενισχύσει το κύρος και την ισχύ της Σοβιετικής Ένωσης στη διεθνή σφαίρα επιρροής.³⁷

³⁵ Bull H.,1977, Diplomacy and International Order. In: The Anarchical Society. Palgrave, pp.156-157.

³⁶ Κουσκουβέλης Η., 2000. *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο*. Εκδόσεις Ποιότητα. σελ.117

³⁷ ΟΔΕΘ,2020.Η επικινδυνότητα των πυρηνικών όπλων: Το παράδειγμα της Κρίσης στην Κούβα το 1962. Πρόσβαση στις 04 Νοεμβρίου 2020. Av.at:<https://odeth.eu/%CE%B7->

Χαρακτηριστικά η επιτυχής εκτόξευση βαλλιστικών πυραύλων αλλά και η στοχευμένη προπαγάνδα για το τεράστιο και ισχυρό πυρηνικό οπλοστάσιο που διέθετε η Σοβιετική Ένωση λειτούργησαν ως πολλαπλασιαστές ισχύος οι οποίες οδήγησαν τις Η.Π.Α στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για την εξεύρεση μιας αποδεκτής και από τα δύο κράτη λύσης.

Παράλληλα όμως, θα ήταν παράλειψη μου να μην αναφερθώ και σε μία ιδιαίτερη πτυχή της πυρηνικής διπλωματίας που είναι η «βέβαιη αμοιβαία καταστροφή» η οποία αποτέλεσε το επιστέγασμα των διαφόρων πυρηνικών στρατηγικών που υιοθετήθηκαν από τα δύο κράτη και που αδιαμφισβήτητα αποτέλεσε τον πυλώνα πάνω στον οποίο δεν ξέσπασε ένας καταστροφικός θερμοπυρηνικός πόλεμος. Συγκεκριμένα «βέβαιη αμοιβαία καταστροφή» είναι η κατάσταση που αναπτύσσεται μεταξύ δύο ή περισσότερων δυνάμεων που το πυρηνικό τους οπλοστάσιο βρίσκεται στα ίδια επίπεδα και με το οποίο μπορούν να καταστρέψουν η μία την άλλη ανεξαρτήτως ποια θα ξεκινήσει πρώτη την πυρηνική επίθεση.³⁸ Δηλαδή μετά από μια αιφνίδια επίθεση ανεξαρτήτως ποιος θα την ξεκινήσει η καταστροφή και ο θάνατος και των δύο είναι δεδομένος εξαιτίας των αντιποίνων τα οποία θα είναι βέβαια και θα προέρχονται από την ξηρά, τον αέρα και την θάλασσα.

Οι ηγέτες των Η.Π.Α. και της Σοβιετική Ένωσης ως ορθολογικοί δρώντες έλαβαν σοβαρά υπόψη τους αυτήν την παράμετρο και έχοντας ως γνώμονα την εθνική τους επιβίωση και όχι την καταστροφή τους κατάφεραν μέσω διπλωματικών καναλιών να λύσουν με άλλο τρόπο τις διαφορές τους. Έτσι γίνεται σαφές ότι η διπλωματία των πυραύλων μπορεί να αποτελέσει ισχυρός παράγοντας αποτροπής μιας σύγκρουσης αλλά και αιτία πρόκλησης ενός ατυχήματος.

[%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CF%85%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CF%85%CF%81%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%8C%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BD/](#)

³⁸ Κουσκουβέλης Η., 2000. *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο*. Εκδόσεις Ποιότητα.σελ.139-142

3.2 Η Έννοια του Διλήμματος Ασφαλείας στην περίπτωση της Κρίσης της Κούβας

Η ασφάλεια στις μέρες μας αποτελεί μια αξία στο όνομα της οποίας έχουν χάσει την ζωή τους πολλοί συνάνθρωποι μας και η απόκτηση της δυστυχώς δεν εξαρτάται πάντα από τον ίδιο τον άνθρωπο.

Είναι γεγονός, πως η απόκτηση πυρηνικών όπλων άλλαξε δραστικά τον τακτικό σχεδιασμό των κρατών αλλά και την ισορροπία ισχύος στην παγκόσμια σφαίρα επιρροής.

Χαρακτηριστικά οι Η.Π.Α. με την απόκτηση των πυρηνικών όπλων την δεκαετία του 40 κατάφεραν να αποτελούν το πιο ισχυρό κράτος παγκοσμίως εξαιτίας της επιτυχημένης χρήσης δύο πυρηνικών βομβών στην Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι. Η Σοβιετική Ένωση στα τέλη της δεκαετίας του 40 μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 50 είχε αναπτύξει και αυτή με την σειρά της το δικό της πυρηνικό πρόγραμμα αλλά δεν μπορούσε να συγκριθεί με το πυρηνικό πρόγραμμα της Αμερικής με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα σπιράλ ανασφάλειας για την επιβίωση της από μια αιφνίδια πυρηνική επίθεση στο έδαφος της.³⁹ Έτσι μια κούρσα πυρηνικών εξοπλιστικών και τεχνολογικών ευεργεσιών είχε μόλις ξεκινήσει με απώτερο σκοπό την εξισορρόπηση ισχύος και την πυρηνική ασφαλειοποίηση.

Η Σοβιετική Ένωση πάρα την προσπάθεια της για αποτροπή και εξισορρόπηση της ισχύος σε σχέση με την Αμερική εξακολουθούσε να υστερεί σε μέσα μεταφοράς των πυρηνικών κεφαλών. Ο Σοβιετικός ηγέτης Νικίτα Χρουστσόφ στα απομνημονεύματα του αναφέρει « Διαθέταμε πυρηνικά όπλα όχι όμως αρκετά, για να εγγυηθούν την ασφάλεια μας. Είχαμε ανάγκη ενός αποτελεσματικού συστήματος μεταφοράς τους.»⁴⁰ Γι' αυτό το λόγο η Σοβιετική Ένωση επέμενε στην κατασκευή του πρώτου διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου μέσω του οποίου θα γεφύρωνε το υφιστάμενο χάσμα της Αμερικανικής υπεροχής. Αυτό επιτεύχθηκε με την επιτυχή εκτόξευση του πρώτου διηπειρωτικού βαλλιστικού δορυφόρου με την ονομασία «Σπούτνικ»⁴¹ στο διάστημα. Με αυτό τον τρόπο ο Νικίτα Χρουστσόφ

³⁹ Κουσκουβέλης Η., 2000. *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο*. Εκδόσεις Ποιότητα.σελ. 48-56

⁴⁰ Ibid, σελ. 92-111

⁴¹ Ο Σπούτνικ ήταν ο πρώτος διηπειρωτικός βαλλιστικός δορυφόρος ο οποίος κατέκτησε για πρώτη φορά το διάστημα. Εκτοξεύτηκε από τις βάσεις της Σοβιετικής Ένωσης και αποτελούσε το πιο

κατάφερε να εξισορροπήσει σε ένα τεράστιο βαθμό τόσο την ασφάλεια της Σοβιετικής Ένωσης όσο και την πυρηνική της ισχύ. Δυστυχώς όμως αυτό αποτελούσε ένα τεράστιο πλήγμα στην ισχύ και ασφάλεια των Η.Π.Α. οι οποίες μέχρι τότε δεν είχαν τέτοιου είδους δυνατότητες με αποτέλεσμα να διακυβεύονται τα ζωτικά τους συμφέροντα αλλά και η ίδια τους η ύπαρξη.

Όπως γίνεται αντιληπτό τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες προσπαθούν να εξασφαλίσουν ολοένα και περισσότερη ισχύ αλλά και να διασφαλίσουν την ίδια τους την ύπαρξη. Δυστυχώς όμως στην προσπάθεια τους αυτή δημιουργούν κύματα ανασφάλειας στα άλλα κράτη με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε ένα φαύλο κύκλο εξοπλισμών και διεκδικήσεων ο οποίος μπορεί να επιφέρει καταστροφικές συνέπειες σε όλη την ανθρωπότητα.⁴²

3.3 Ο Ναυτικός αποκλεισμός της Κούβας

Στο δεύτερο δημόσιο διάγγελμα του ο Αμερικάνος πρόεδρος ενημέρωσε τον αμερικανικό λαό και ολόκληρο τον κόσμο πως με γνώμονα την υπεράσπιση της ασφάλειας ολοκλήρου του δυτικού ημισφαιρίου και την αναχαίτηση της διακίνησης των επιθετικών όπλων στην Κούβα θα προβεί στην εφαρμογή μιας αυστηρής όπως ονόμασε «καραντίνας»⁴³. Αυτή η καραντίνα δεν ήταν κάτι άλλο από μια τεχνική ορολογία η οποία υποδήλωνε την εφαρμογή της διπλωματίας των κανονιοφόρων μέσω του ναυτικού αποκλεισμού της Κούβας και

χειροπιαστό παράδειγμα ισχύος από την Σοβιετική Ένωση προς τις Η.Π.Α αφού στην κορυφή του πυραύλου μπορούσαν να προσαρμοστούν πυρηνικές κεφαλές και να πλήξουν στόχους μέσα στην Αμερικανική επικράτεια.

⁴² Νεστορίδη Ι.,2017, Ανατομία Ενός Πολέμου: Θεωρία. Πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2020. Av.at:<https://powerpolitics.eu/%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%84%ce%bf%ce%bc%ce%af%ce%b1-%ce%b5%ce%bd%cf%8c%cf%82-%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%ad%ce%bc%ce%bf%cf%85-%ce%b8%ce%b5%cf%89%cf%81%ce%af%ce%b1/>

⁴³ Η χρήση του όρου «ναυτικός αποκλεισμός» προξενούσε σοβαρές νομικές δυσκολίες γι' αυτό και χρησιμοποιήθηκε ο όρος «καραντίνα» ο οποίος είναι συμβατός και με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Συγκεκριμένα αυτό επιτεύχθηκε διαμέσου της Ενδοαμερικανικής Συνθήκης Αμοιβαίας Βοήθειας του 1947 στο Ρίο η οποία εξουσιοδοτούσε τη χρήση στρατιωτικής βίας για να διατηρηθεί η ειρήνη και η ασφάλεια του Δυτικού Ημισφαιρίου, έχοντας πάντα την πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών.(Δες Graham, A. and Philip, Z., 2006. Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης. εκδόσεις Παπαζήση.σελ.218)

κατεπέκταση της εξαναγκαστικής διπλωματίας μέσω της παράλληλης ενεργοποίησης όλων των τακτικών επιχειρησιακών εργαλείων των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων.

Συγκεκριμένα με την υλοποίηση της λεγόμενης καραντίνας δημιουργήθηκε ένας κλοιός σε μια ακτίνα 800 μιλίων από τις ακτές τις Κούβας μέσω του οποίου θα ασκείτο από το Αμερικανικό Ναυτικό και τις Ειδικές Δυνάμεις έλεγχος φορτίου σε όλα τα πολεμικά και εμπορικά πλοία τα οποία θα επιχειρούσαν να εισέλθουν ή να εξέλθουν από την Κούβα. Ταυτόχρονα με αυτήν την ενέργεια ο πρόεδρος Kennedy έθεσε τις ένοπλες δυνάμεις σε κατάσταση συναγερμού αρχικά σε DEFCON 3⁴⁴ και αμέσως μετά σε DEFCON 2⁴⁵. Χαρακτηριστικά έγινε ανάκληση αδειών ενώ η Στρατηγική Αεροπορική Διοίκηση έθεσε σε ετοιμότητα 2952 πυρηνικά όπλα, 1475 βομβαρδιστικά, 112 Polaris και εκατοντάδες αεροσκάφη QRA εξοπλίστηκαν με πυρηνικές βόμβες και τέθηκαν σε ετοιμότητα. Διασκορπίστηκαν ακόμη 183 βομβαρδιστικά σε 33 πολιτικά και στρατιωτικά αεροδρόμια στην Αμερική, την Ισπανία και την Βρετανία ενώ 66 από αυτά βρίσκονταν καθημερινά στον αέρα έτοιμα να κτυπήσουν στόχους στην ΕΣΣΔ. Τα B-52 έκαναν 2.048 πτήσεις και βρίσκονταν συνεχώς στον αέρα καθόλη την διάρκεια της κρίσης ενώ η βάση στο Guantanamo ενισχύθηκε με επιπλέον συμβατικές δυνάμεις.⁴⁶

Μέσα από αυτές τις ενέργειες αρχικά η κυβέρνηση Κένεντι δεν επιδίωκε μόνο την ετοιμότητα της σε μια ενδεχόμενη επίθεση αλλά και την επίδειξη της ισχυρής πυρηνικής της ικανότητας. Ακόμη βλέπουμε πως χρησιμοποιώντας τόσο την ναυτική ισχύ για να αποκλείσει την Κούβα όσο και με την ενεργοποίηση του συνόλου των ενόπλων δυνάμεων του ασκεί μια είδους ορθολογικής αλλά και συνάμα πειθαναγκαστικής πίεσης προς την Σοβιετική Ένωση εξαναγκάζοντας την να μπει στο δίλημμα για το αν αξίζει να αντιδράσει ή να έρθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για την εξεύρεση μιας λύσης. Έτσι μέσω αυτής της οδού

⁴⁴ Είναι μια κατάσταση ετοιμότητας των Αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων η οποία διακρίνεται σε πέντε επίπεδα με το πρώτο να σημαίνει πόλεμο. Το επίπεδο τρία σημαίνει αύξηση της ετοιμότητας των δυνάμεων πάνω από την κανονική ετοιμότητα.

⁴⁵ Το επίπεδο δύο σημαίνει περαιτέρω αύξηση της ετοιμότητας των δυνάμεων αλλά μικρότερη από τη μέγιστη ετοιμότητα και την υψηλότερη ετοιμότητα για πυρηνικό πόλεμο.

⁴⁶ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.σελ.346-347)

γίνονται ξεκάθαρες προς τον Σοβιετικό ηγέτη οι προθέσεις αλλά και η αποφασιστικότητα της Αμερικανικής κυβέρνησης να επέμβει και να εφαρμόσει τα όσα είχε προαναγγείλει.

3.4 Η Δημόσια και Μυστική επικοινωνία των δύο υπερδυνάμεων

Μέσα στην ένταση αυτής της κρίσης θα λέγαμε πως αναπτύχθηκαν κανάλια επικοινωνίας τόσο επίσημα όσο και ανεπίσημα τα οποία οδήγησαν στην ενίσχυση της επικοινωνιακής διπλωματίας των δύο ηγετών. Πιο συγκεκριμένα, από τις 22 μέχρι και την 28 Οκτωβρίου υπήρξε μια έντονη επικοινωνία μεταξύ των δύο ηγετών με αφορμή τον ναυτικό αποκλεισμό στην Κούβα από τις Η.Π.Α. Αυτή η επικοινωνία υλοποιήθηκε με διάφορα μέσα όπως την ανταλλαγή χειρόγραφων επιστολών, τα δημόσια διαγγέλματα και τοποθετήσεις τους αλλά και τις μυστικές και δημόσιες συναντήσεις των αντιπροσώπων τους. Χαρακτηριστικά ο πρόεδρος Κένεντι με δημόσιο διάγγελμα του στις 22 Οκτωβρίου 1962 ανακοίνωσε την επιβολή του ναυτικού αποκλεισμού στην Κούβα και αναφέρθηκε προσωπικά στον Σοβιετικό ηγέτη όπου του ζητούσε να σταματήσει τόσο την απερίσκεπτη ενέργεια του να εγκαταστήσει πυραύλους στην Κούβα όσο και τις φιλοδοξίες του για παγκόσμια κυριαρχία και να προσπαθήσουν να βρουν μια μέση λύση που να εδραιωθεί στα πλαίσια της παγκόσμιας ειρήνης.⁴⁷ Ακόμη ο πρόεδρος Κένεντι απέστειλε και προσωπική επιστολή προς τον Χρουστσόφ ανακοινώνοντας την απόφαση του για την επιβολή της καραντίνας τονίζοντας του, την αναγκαιότητα για απόσυρση των πυραύλων από την Κούβα. Στις 24 και 25 Οκτωβρίου ακολούθησε μια ανταλλαγή τηλεγραφημάτων με πρωτοβουλία του Bertrand Russell ο οποίος προσπάθησε για την ειρηνική διευθέτηση του ζητήματος κάτι το οποίο δεν κατάφερε. Την ίδια μέρα προσπάθειες έκανε και ο γενικός γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Ου Θαντ ο οποίος με σχετική δημόσια πρόταση του προσπάθησε να δώσει και αυτός τέλος σε αυτήν την κατάσταση κάτι το οποίο δεν έγινε βέβαια αποδεκτό από τις Η.Π.Α.⁴⁸

Ο Σοβιετικός ηγέτης στις 26 Οκτωβρίου με χειρόγραφη επιστολή του επικοινωνήσε με τον Αμερικανό πρόεδρο και εξέφρασε την τεράστια δυσαρέσκεια του για την επιβολή της καραντίνας στην Κούβα επικαλούμενος την κατάφωρη παραβίαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ακόμη ξεκαθάριζε τον αμυντικό χαρακτήρα των πυραύλων στην Κούβα και ζητούσε την απόσυρση των πυραύλων

⁴⁷ Kennedy R.,2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος. σελ.160-170

⁴⁸ Ibid σελ. 62

Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία ως αντάλλαγμα της απομάκρυνσης των πυραύλων από την Κούβα. Στις 27 Οκτωβρίου ακολούθησε μια δεύτερη επιστολή από τον Χρουστσόφ η οποία ήταν σε πιο αυστηρό ύφος από την προηγούμενη και πραγματευόταν την απόσυρση των πυραύλων από την Κούβα διαμέσου των αντιπροσώπων των Ηνωμένων Εθνών εφόσον οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής διαβεβαίωναν δημοσίως πως δεν θα επενέβαιναν στρατιωτικά ποτέ στην Κούβα και θα απέσυραν τους πυραύλους Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία. Την ίδια μέρα ο Κένεντι αποφάσισε να αγνοήσει την δεύτερη επιστολή απαντώντας την πρώτη στην οποία ανέφερε ότι επρόκειτο να τερματίσει τον ναυτικό αποκλεισμό και θα εγγυάτο την μη επέμβαση στην Κούβα εφόσον θα αποσύρονταν οι πύραυλοι από αυτήν. Η ανταλλαγή χειρόγραφων μηνυμάτων και οι δημόσιες δηλώσεις συνέχισαν μέχρι την πλήρη αποκλιμάκωση της κρίσης.

Ταυτόχρονα όμως θα ήταν παράλειψη μου να μην αναφερθώ στους μυστικούς διαύλους επικοινωνίας που αναπτύχθηκαν κατά την διάρκεια της κρίσης οι οποίοι πραγματικά συνέβαλαν στην συλλογή πληροφοριών και στην αποφόρτιση του ήδη φορτισμένου κλίματος. Συγκεκριμένα μέσα από διάφορους συνδέσμους κλειδιά στον Λευκό Οίκο αλλά και μέσα από μερικούς δημοσιογράφους και επιχειρηματίες με ισχυρές διασυνδέσεις στην Μόσχα επιτυγχανόταν τόσο η εξακρίβωση καίριων πληροφοριών όσο και η άμεση ενημέρωση της αποφασιστικότητας των αμερικανικών ενεργειών. Ο Aleksandr Fomin αξιωματικός της σοβιετικής μυστικής υπηρεσίας πληροφοριών δημιούργησε ένα μυστικό κανάλι επικοινωνίας με δημοσιογράφο συγκεκριμένου ειδησεογραφικού πρακτορείου όπου και ανταλλάσσαν σημαντικές πληροφορίες για την κρίση αλλά και πιθανές προτάσεις αποκλιμάκωσης της.⁴⁹ Ταυτόχρονα όμως ιδιαίτερο ρόλο έπαιξε και η συμβολή του σοβιετικού πρέσβη Anatolii Dobrynin ο οποίος κατόπιν συνάντησης του με τον αδελφό του Αμερικανού προέδρου στην Ουάσιγκτον συμφώνησαν μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας και πίσω από τις κλειστές πόρτες του Λευκού Οίκου την αποχώρηση των πυραύλων Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία ως αντάλλαγμα της απομάκρυνσης των πυραύλων από την Κούβα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι η επικοινωνιακή διπλωματία των δύο δρώντων κατά την διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου έφτασε στο ύψιστο επίπεδο συμβάλλοντας καθοριστικά στην αποκλιμάκωση της κρίσης.

⁴⁹ Welch, D.A. and Blight, J.G., 1987. The eleventh hour of the Cuban missile crisis: an introduction to the ExComm transcripts. *International Security*, 12(3), pp.8-15.

Κεφάλαιο 4: Η Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων υπό δυσμενείς συνθήκες

4.1 Η «ExComm»

Ο Πρόεδρος Κένεντι από την πρώτη στιγμή που ενημερώθηκε για την ύπαρξη πυρηνικών όπλων στην Κούβα ζήτησε από τον ειδικό σύμβουλο εθνικής ασφάλειας, τον McGeorge Bundy, να συγκροτήσει μια ειδική ομάδα η οποία θα τον συμβούλευε για το πώς θα αντιμετώπιζε αυτήν την ιδιαίτερη κατάσταση. Η ομάδα αυτή κατά την διάρκεια της κρίσης ονομάστηκε ExComm (Executive Committee of the National Security Council) και αποτελείτο από υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη και έμπιστους συμβούλους του προέδρου οι οποίοι έκαναν τις εισηγήσεις από τις οποίες ο πρόεδρος επέλεξε τον τρόπο με τον οποίο ενήργησε.⁵⁰ Η ExComm από την πρώτη στιγμή που συγκροτήθηκε και σχεδόν καθημερινά για τις επόμενες έξι εβδομάδες συσκεπτόταν, συζητούσε, επιχειρηματολογούσε και αγωνιζόταν συλλογικά τόσο για την ορθή καθοδήγηση του προέδρου όσο και για την παροχή επιχειρησιακά τακτικών πληροφοριών για την λήψη της ορθής απόφασης.⁵¹

4.2 Γιατί ο F. Kennedy επέλεξε τον Ναυτικό αποκλεισμό;

Στις 16 Οκτωβρίου δηλαδή την πρώτη μέρα της κρίσης η ExComm συνεδρίασε για πρώτη φορά στον Λευκό Οίκο όπου και ενημερώθηκε από τον διευθυντή του εθνικού κέντρου ερμηνείας φωτογραφιών για την εγκατάσταση επιθετικών πυρηνικών όπλων στην Κούβα αξιοποιώντας τις αεροφωτογραφίες που τραβήχτηκαν από το κατασκοπευτικό αεροπλάνο U-2. Μετά από πέντε μέρες έντονων συζητήσεων και διαφωνιών εξετάζοντας όλες τι

⁵⁰ Η ExComm αποτελείτο από άνδρες υψηλότερης ευφυΐας, αφοσιωμένους για την ευημερία της πατρίδας τους. Συγκεκριμένα αυτή η ομάδα αποτελείτο από τον Υπουργό Εξωτερικών, τον Υπουργό Άμυνας, τον επικεφαλής της CIA, τον Υπουργό Οικονομικών, τον σύμβουλο του προέδρου σε θέματα εθνικής ασφαλείας, τον νομικό σύμβουλο του προέδρου, τον Υφυπουργό εξωτερικών, τον αναπληρωτή Υφυπουργό εξωτερικών, τον στρατηγό – πρόεδρο του Συμβουλίου Αρχηγών Επιτελών, τον βοηθό Υπουργό Εξωτερικών αρμόδιο για τη Λατινική Αμερική, τον αναπληρωτή Υπουργό Άμυνας και τον βοηθό του Υπουργού Άμυνας.

⁵¹ Kennedy R.,2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος, σελ.21-28

πιθανές παραμέτρους εισηγήθηκαν έξι πιθανούς τρόπους ενέργειας πριν επιλεγεί ο επικρατέστερος.

A. Να μην προβούν σε καμία ενέργεια.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής βρίσκονταν ήδη υπό την απειλή των πυραύλων της Σοβιετικής Ένωσης από τις διάφορες βάσεις που διέθετε στο Ανατολικό ημισφαίριο ως εκ τούτου αν προσθετόταν ακόμη μια στην Κούβα δεν θα άλλαζε το είδος της απειλής. Αυτό που φοβόταν η Κυβέρνηση Κένεντι και συγκεκριμένα ο Bundy⁵² ήταν η υπερβολική αντίδραση των Η.Π.Α. η οποία θα προκαλούσε αλυσιδωτά προβλήματα τόσο στο Βερολίνο όσο και στην ύπαρξη της ίδιας της συμμαχίας. Γι' αυτό και πρότεινε στον πρόεδρο να μην προβούν σε καμία ενέργεια πάρα να σημειώσουν απλά την ύπαρξη αυτών των πυραύλων όπως όλους τους άλλους και να περιμένουν να δουν πως θα εξελισσόταν η κατάσταση. Ο Υπουργός Άμυνας αλλά και ο Υπουργός Εξωτερικών ενημέρωσαν τον πρόεδρο για τις πολιτικές επιπτώσεις του ζητήματος κυρίως στο εσωτερικό του κράτους και πως η οποιαδήποτε αδράνεια επί του ζητήματος δεν θα αποτελούσε σοβαρή επιλογή από ένα πρόεδρο.⁵³

B. Να ασκηθούν διπλωματικές πιέσεις.

Υπήρξαν δύο προτάσεις για την άσκηση διπλωματικών πιέσεων. Η πρώτη επιλογή αφορούσε την αποστολή ενός μυστικού τελεσίγραφου προς τον Σοβιετικό ηγέτη το οποίο θα απαιτούσε την απομάκρυνση των πυραύλων χωρίς καμία δημόσια αντιπαράθεση ή στρατιωτική δράση ενώ η δεύτερη πρόταση ήταν η προσφυγή στον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών ή στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για να μεσολαβήσουν για την απομάκρυνση των πυραύλων κατόπιν πάντα αμοιβαίων υποχωρήσεων.⁵⁴

Γ. Να γίνει μια μυστική προσέγγιση με τον Φιντέλ Κάστρο

Ο Υπουργός Εξωτερικών είχε προτείνει την ιδέα να υπάρξει μια αποκοπή επικοινωνιών μεταξύ του Σοβιετικού και του Κουβανού ηγέτη. Συγκεκριμένα πρότεινε την ενεργοποίηση

⁵² Ειδικός Σύμβουλος Ασφαλείας του Προέδρου

⁵³ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.σελ.209-210

⁵⁴ Ibid,σελ.211

ανεπίσημων διαύλων επικοινωνίας με τον Κουβανό ηγέτη με σκοπό να τον κάνουν να καταλάβει πως βρισκόταν σε θανάσιμο κίνδυνο λόγω της συμφωνίας του με την Σοβιετική Ένωση για την εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα. Η υπόλοιπη ομάδα διαφώνησε μαζί του διότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα αυτή η προσέγγιση να μην είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα και ο Κάστρο να ενημέρωνε τον Χρουστσόφ για τις αμερικανικές προθέσεις και να δημιουργούνταν διπλωματικές περιπλοκές.⁵⁵

Δ. Να γίνει μια γενικευμένη εισβολή στην Κούβα

Αυτή η λύση θα πρόσφερε τόσο την καταστροφή των πυραύλων όσο και του Κουβανού ηγέτη. Έγινε μια αναλυτική παρουσίαση του επιχειρησιακού σχεδιασμού και του τρόπου ενέργειας από τον στρατηγό Taylor και έγινε από όλους κατανοητό ότι αποτελούσε την εσχάτη λύση λόγω των βέβαιων καταστροφικών αντιποίνων που θα είχε τόσο στην Αμερικανική επικράτεια όσο και στο Βερολίνο.⁵⁶

Ε. Να γίνει μια αεροπορική επιδρομή

Μια πιο γρήγορη και στοχευμένη λύση ήταν αυτή της αιφνίδιας αεροπορικής επιδρομής με σκοπό την αχρήστευση των πυραύλων.⁵⁷

Ζ. Να επιβληθεί ναυτικός αποκλεισμός στην Κούβα

Η λύση του ναυτικού αποκλεισμού προτάθηκε από την πρώτη κιόλας μέρα από τον Υπουργό Άμυνας. Συγκεκριμένα εισηγήθηκε να γίνει εμπάργκο όπλων και στρατιωτικών φορτίων εναντίον της Κούβας και ταυτόχρονα να υπάρξει ναυτικός αποκλεισμός της.⁵⁸

Ο Πρόεδρος Κένεντι έχοντας μπροστά του αυτές τις έξι προτάσεις από την συμβουλευτική του ομάδα έπρεπε να λάβει την ορθή απόφαση ως ορθολογικός δρώντας χωρίς να διακινδυνεύσει την έναρξη ενός θερμοπυρηνικού πολέμου. Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την κατάσταση απέκλεισε τις τέσσερις από τις έξι επιλογές και κατέληξε να είναι ανάμεσα στην επιλογή μιας αιφνίδιας αεροπορικής επιδρομής και του ναυτικού αποκλεισμού της Κούβας. Αρχικά ο Κένεντι έκλεινε πολύ προς την επιλογή της αεροπορικής επιδρομής λόγω του

⁵⁵ Ibid,σελ.213

⁵⁶ Ibid,σελ.214

⁵⁷ Ibid,σελ.215-218

⁵⁸ Ibid,σελ.218-220

πλεονεκτήματος του αιφνιδιασμού που είχε αλλά και των διαβεβαιώσεων που λάμβανε από τον πρόεδρο του Συμβουλίου Αρχηγών Επιτελείων⁵⁹ Στρατηγό Maxwell Taylor. Υπήρχαν όμως και κάποιοι ενδοιασμοί για την επιλογή αυτής της απόφασης τόσο από την πλευρά της ExComm όσο και του προέδρου. Πρώτον μια αιφνίδια αεροπορική επιδρομή χωρίς κάποιου είδους προειδοποίηση προς την Κούβα δεν αποτελούσε ηθικά ορθή επιλογή και αν ήθελαν να διατηρήσουν το ηθικό τους ανάστημα, την κληρονομιά και τα ιδεώδη στο εσωτερικό και ανά την υφήλιο έπρεπε να μην προβούν σε μια τέτοιου είδους ενέργεια. Ακόμη, μια αεροπορική επιδρομή δεν θα ήταν σίγουρο πως θα επέφερε πλήρη καταστροφή όλων των πυρηνικών όπλων με αποτέλεσμα να οδηγούνταν σε μια γενικευμένη σύρραξη κάτι το οποίο δεν επιθυμούσαν.⁶⁰ Την ίδια στιγμή όμως στο «τραπέζι των αποφάσεων» η επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού φάνταζε η επικρατέστερη λόγω των πολυδιάστατων ευεγερσιών που πρόσφερε. Συγκεκριμένα η επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού αποτελούσε την μέση λύση μεταξύ της αδράνειας και της επίθεσης, μετέθετε την επιλογή του επομένου βήματος στον Σοβιετικό ηγέτη και σε μια ενδεχόμενη ναυτική σύγκρουση στην Καραϊβική οι Η.Π.Α. βρισκόταν σε πιο πλεονεκτική θέση.

Οι εμπειρογνώμονες και γενικότερα η ομάδα της ExComm προσπαθούσαν ο καθένας με τον τρόπο του να επιχειρηματολογήσει για την εισήγηση του υπουργείου και κατεπέκταση του κυβερνητικού οργανισμού που αντιπροσώπευε για να μπορέσει ο πρόεδρος να πάρει την ορθή απόφαση. Χαρακτηριστικά από την μια οι Αρχηγοί των Επιτελείων ζητούσαν εισβολή για να εξαλειφθεί η απειλή ενώ ο πρόεδρος του Συμβουλίου των Αρχηγών είχε τις αμφιβολίες του και ζητούσε περισσότερο χρόνο. Ο Υπουργός Εξωτερικών υποστήριζε την διπλωματική οδό ενώ ο Υπουργός Άμυνας υποστήριζε ότι οι πύραυλοι ήταν πρωτίστως πολιτικό πρόβλημα και δεν χρειαζόταν στρατιωτική επέμβαση γι' αυτό και πρότεινε την ιδέα του ναυτικού αποκλεισμού. Διάφορα ισχυρά πρόσωπα με τεράστιο κύρος και εμπειρία όπως διπλωμάτες, πρώην Υπουργοί και Πρέσβεις έλαβαν εκτάκτως μέρος στις διάφορες συνεδρίες της ExComm θέτοντας τις διαφωνίες τους και υποβάλλοντας τις προτάσεις τους - όπως τον

⁵⁹ Το Συμβούλιο Αρχηγών Επιτελείων (JCS) αποτελεί το ανώτατο διακλαδικό όργανο των ενόπλων δυνάμεων των Η.Π.Α και αποσκοπεί να συμβουλευεί τον πρόεδρο και τον Υπουργό άμυνας σε στρατιωτικά θέματα.

⁶⁰ Kennedy R.,2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος, σελ.31-35

συνδυασμό του αποκλεισμού με την αποστολή του τελεσίγραφου στον Σοβιετικό ηγέτη - συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην λήψη της απόφασης.

Ο Κένεντι μετά από την πάροδο πολλών διαβουλεύσεων με την επιστημονική του ομάδα και λαμβάνοντας υπόψη του όλους τους πιθανούς τρόπους ενέργειας και έχοντας ως γνώμονα την λογική και το εθνικό συμφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών αλλά και ολόκληρης της ανθρωπότητας επέλεξε την επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού σε συνδυασμό με την αποστολή τελεσίγραφου στον Σοβιετικό ηγέτη ενημερώνοντας τον για την αποφασιστικότητα των ενεργειών του, δίνοντας του ταυτόχρονα χρόνο να υποχωρήσει χωρίς να ταπεινωθεί δημοσίως. Ήταν μια επιλογή που απέτρεπε την πλήρη εγκατάσταση των πυραύλων στην Κούβα και έδινε χρόνο για διαπραγματεύσεις.

Η επιλογή του προέδρου Κένεντι βασίστηκε στα θεωρητικά μοντέλα του Graham Allison και συγκεκριμένα στο μοντέλο του Ορθολογικού δρώντα σε συνδυασμό με το Οργανωτικό και Γραφειοκρατικό μοντέλο όπως αυτά αναλύονται στο Κεφάλαιο Ένα. Αρχικά όπως έχω ήδη πιο πάνω αναφέρει βάση του Ορθολογικού μοντέλου ενώ ο πρόεδρος είχε να επιλέξει μεταξύ έξι επιλογών επέλεξε την επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού η οποία αποτελούσε την καλύτερη επιλογή για μείωση της κρίσης. Ακόμη σύμφωνα με το οργανωτικό μοντέλο είχε να επιλέξει μεταξύ ενός αεροπορικού χτυπήματος ή του ναυτικού αποκλεισμού. Επελέγη η τελευταία επιλογή διότι ένα αεροπορικό χτύπημα δεν ήταν σίγουρο πως θα επέφερε πλήρη καταστροφή των στόχων. Επίσης κατά την εφαρμογή του ναυτικού αποκλεισμού βλέπουμε να υπήρχαν κάποια ενδοεπικοινωνιακά προβλήματα στην άμεση εφαρμογή του. Συγκεκριμένα αρχικά για επιχειρησιακούς σκοπούς είχε προταθεί από το ναυτικό η καραντίνα να επιβληθεί σε ακτίνα 800 μιλίων για να μην βρίσκονται στην εμβέλεια των εχθρικών παράκτιων συστοιχιών της Κούβας. Αυτό όμως δεν έγινε αποδεκτό αφού ο πρόεδρος για διπλωματικούς σκοπούς και για να κερδίσει χρόνο αποφάσισε να την οριοθετήσει στα 500 μίλια από τις ακτές της Κούβας. Έτσι ενώ είχε διαβιβαστεί στο ναυτικό η διαταγή του προέδρου υπήρξε μια καθυστέρηση 36 ωρών για την εφαρμογή της παρά την αναφορά εκτέλεσης της διαταγής από το ναυτικό με αποτέλεσμα στο κέντρο επιχειρήσεων να υπάρχει άλλη εικόνα και η έκβαση ολόκληρης της επιχείρησης να απειλείται. Τέλος μέσα από το Γραφειοκρατικό μοντέλο βλέπουμε τις προσπάθειες της κυβέρνησης για εξεύρεση μιας λύσης μέσω των γραφειοκρατικών διαδικασιών δράσης. Τα διάφορα μέλη του μηχανισμού της κυβέρνησης τα οποία συνεδρίαζαν καθημερινά μέσω της ExComm

υποστήριζαν τις πολιτικές της υπηρεσίας τους και βάση των πληροφοριών που διέθεταν και κατόπιν συζητήσεων και διαφωνιών καταλήξανε στην απόφαση του ναυτικού αποκλεισμού.

4.3 Η Εφαρμογή των Αρχών διαχείρισης μιας κρίσης από τον F. Kennedy

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο Κεφάλαιο Ένα η ορθή διαχείριση μιας κρίσης αποτελεί μία πολύ ιδιαίτερη διαδικασία μέσα από την οποία μπορούμε σε μεγάλο βαθμό να αποφύγουμε μια σύγκρουση. Συγκεκριμένα το 1962 η έννοια της διαχείρισης μιας κρίσης ήταν άγνωστη όμως τόσο ο Κένεντι όσο και η ExComm λειτουργούσαν έχοντας ως γνώμονα την λογική και την διαίσθηση τους για την λήψη μιας απόφασης. Οι επτά αρχές διαχείρισης μιας κρίσης που προτείνει ο Alexander George μπορούν με σιγουριά να ταυτιστούν σε μεγάλο βαθμό με τις ενέργειες στις οποίες προέβηκε ο Αμερικανός Πρόεδρος.⁶¹

Ξεκινώντας από την πρώτη αρχή για διατήρηση του πολιτικού ελέγχου σε ανώτατο επίπεδο επί των στρατιωτικών επιλογών, ο Κένεντι διατηρούσε τον πλήρη έλεγχο των επιχειρήσεων υπό την συνεχή καθοδήγηση των συμβούλων του ενώ ήταν αποφασισμένος να μην επιτρέψει σε κανένα να του διακινδυνέψει τον όλο σχεδιασμό μέσα από απρόοπτες πράξεις πατριωτισμού. Ακολούθως σύμφωνα με την δεύτερη αρχή ο Κένεντι θεωρούσε σημαντικό να μειωθεί ο ρυθμός των στρατιωτικών κινήσεων και συγκεκριμένα ο ρυθμός εφαρμογής του αποκλεισμού. Αυτό αποσκοπούσε στο να δοθεί ο απαραίτητος χρόνος τόσο στον ίδιο όσο και στον Σοβιετικό ηγέτη να ξεκινήσουν διπλωματικές επικοινωνίες και να σκεφτούν πιο ορθολογικά. Η τρίτη αρχή αναφέρεται στην ανάγκη συντονισμού των διπλωματικών και των στρατιωτικών ενεργειών. Χαρακτηριστικά πολλές ήταν οι προσπάθειες αλλά και οι εισηγήσεις της ExComm για να εφαρμόσουν ένα διπλωματικό και συνάμα στρατιωτικό μοντέλο μέσα από το οποίο θα αποτρεπόταν η σύρραξη. Οι κινήσεις των αμερικανικών μονάδων ήταν συναφείς με την όλη προσπάθεια του προέδρου Κένεντι να διαχειριστεί την κρίση εξυπηρετώντας τους αντικειμενικούς τους σκοπούς ικανοποιώντας έτσι την τέταρτη αρχή. Η πέμπτη αρχή αναφέρεται στην αποφυγή έντονων επιχειρησιακών κινήσεων οι οποίες δίνουν στον αντίπαλο την εικόνα ότι πρόκειται να προβεί σε μία προληπτική επίθεση. Ο Κένεντι μπορεί να είχε ενεργοποιήσει ένα μεγάλο μέρος των ενόπλων δυνάμεων του και να ήταν έτοιμος να επιτεθεί αν χρειαζόταν αλλά αυτή η ενέργεια αποτελούσε ένα είδος τακτικής η οποία αποσκοπούσε στην άσκηση πιέσεων προς την Σοβιετική Ένωση και στην απόσυρση

⁶¹ George, A.L., 1984. Crisis management: The interaction of political and military considerations. *Survival*, 26(5), pp.223-234.

των πυρηνικών όπλων από την Κούβα. Επίσης ο Κένεντι μέσα από την επιλογή του ναυτικού αποκλεισμού έδινε την ευκαιρία στον αντίπαλο του να προβεί σε διαπραγματεύσεις και να αποκλιμακωθεί η ένταση αποκλείοντας την άμεση στρατιωτική λύση ικανοποιώντας την έκτη αρχή.⁶² Τέλος η διαχείριση της κρίσης από τον Κένεντι ήταν συνεπής και οι επιλογές του έδωσαν στον Χρυστόσοφ μια δίοδο διαφυγής χωρίς να ταπεινωθεί και να υπονομεύονται τα συμφέροντα του, ικανοποιώντας έτσι την έβδομη και τελευταία αρχή διαχείρισης μιας κρίσης.

4.4 Τα Αποτελέσματα της Κρίσης των Πυραύλων της Κούβας

Την Κυριακή 28 Οκτωβρίου το 1962 μέσω ραδιοφώνου οι Σοβιετικοί ανακοίνωσαν την λήξη της κρίσης και την απόφαση τους να αποσυναρμολογήσουν και να μεταφέρουν τους πυραύλους πίσω στην Μόσχα. Αυτή η απόφαση επιτεύχθηκε κατόπιν σκληρών διαπραγματεύσεων, αξιοποιώντας τόσο τα δημόσια όσο και τα μυστικά κανάλια επικοινωνίας, μεταξύ του πρόεδρου Κένεντι και του Χρυστόσοφ. Συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. εγγυήθηκαν δημόσια να μην εισβάλουν ποτέ στην Κούβα ενώ μέσω μυστικής συμφωνίας να αποσύρουν του πυραύλους Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία. Μέσα από αυτή τη διμερή συμφωνία υπήρξαν αντιδράσεις εκ μέρους του Κουβανού ηγέτη Φιντέλ Κάστρο οι οποίες όμως μέσα από τον διάλογο επιλύθηκαν.

Η κρίση των πυραύλων της Κούβας είχε στο επίκεντρο της τα πυρηνικά όπλα και την Ισχύ που προσδίδουν στον δρώντα που τα διαχειρίζεται γι' αυτό μετά την αποκλιμάκωση της τα δύο κράτη προέβησαν σε ενέργειες με τις οποίες θα διασφάλιζαν την καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τους αλλά και τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών. Αρχικά αυτό επιτεύχθηκε με την εγκατάσταση μιας «κόκκινης γραμμής»⁶³ η οποία ένωνε απευθείας το Πεντάγωνο με το Κρεμλίνο ώστε οι δύο ηγέτες να είχαν την δυνατότητα να έχουν άμεση επικοινωνία σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Επιπλέον οι δυο ηγέτες το 1963 για να περιορίσουν το πνεύμα του ανταγωνισμού και για να μην ξαναβιώσει ο πλανήτης μας μια τέτοια κρίση

⁶² Pious, R.M., 2001. The Cuban Missile Crisis and the limits of crisis management. Political Science Quarterly, 116(1), pp.92-105.

⁶³ Το 1963 τα δύο κράτη υπό τον φόβο ενός νέου πυρηνικού πολέμου υπόγραψαν ένα Μνημόνιο συνεργασίας σχετικά με την καθιέρωση μιας απευθείας γραμμής επικοινωνίας. Αυτό επιτεύχθηκε με μηχανήματα τηλετυπίας τα οποία επέτρεπαν την ανταλλαγή γραπτών μηνυμάτων μέσω υπερατλαντικού καλωδίου.

προχώρησαν στην υπογραφή της Συνθήκης για μερική απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών, η οποία απαγόρευε τις πυρηνικές δοκιμές στην ατμόσφαιρα, στο διάστημα και κάτω από το νερό.⁶⁴

Η απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών πρόσφερε μόνο θετικά αποτελέσματα και αυτό είχε επιβεβαιωθεί και από τις δύο πλευρές. Συγκεκριμένα η συνθήκη σηματοδοτούσε την βελτίωση των σχέσεων των δύο πλευρών κάτι το οποίο είχε δηλώσει και ο ίδιος ο Κένεντι. «*Η Συνθήκη αυτή μπορεί να σημαίνει ένα βήμα προς την παγκόσμια ύφεση και προς ευρύτερους τομείς ύφεσης*»⁶⁵ Επίσης η συνθήκη λειτουργούσε και ως νομικό εργαλείο το οποίο δέσμευε την κάθε χώρα που προσυπέγραφε την Συνθήκη να μην προβαίνει σε πυρηνικές δοκιμές με αποτέλεσμα να περιοριζόταν και η διάδοση των πυρηνικών όπλων. «*Η Συνθήκη αυτή μπορεί να περιορίσει την κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών χρησιμοποιώντας μέσα τα οποία συνολικά θα ενισχύσουν την εθνική μας ασφάλεια πολύ περισσότερο από ό,τι η εξακολούθηση των δίχως περιορισμούς δοκιμών.*»⁶⁶ Ακόμη οι δύο ηγέτες κατάφεραν να κερδίσουν την διεθνή αποδοχή και αυτό το μαρτυρά η πολύ μεγάλη προσχώρηση κρατών στη Συνθήκη λόγω του ότι μέσα από αυτή κατάφεραν να προστατέψουν το περιβάλλον από τα πυρηνικά απόβλητα και τα ραδιενεργά υλικά.

⁶⁴ Κουσκουβέλης Η., 2000. *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική*, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο. Εκδόσεις Ποιότητα.σελ.217-224

⁶⁵ Ibid, σελ. 218

⁶⁶ Ibid, σελ. 219

Κεφάλαιο 5: Διδάγματα από την Κρίση των Πυραύλων της Κούβας

5.1 Συνοψίζοντας τους παράγοντες στους οποίους οφείλεται η αποτροπή της σύγκρουσης

Η επιτυχής αποκλιμάκωση της Κρίσης οφείλεται τόσο στο σωστό σχεδιασμό όσο και στην ορθή χρησιμοποίηση των επιχειρησιακών εργαλείων που είχε στην διάθεση του ο πρόεδρος Κένεντι. Ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην αποτροπή της σύγκρουσης ήταν η εφαρμογή της διπλωματίας του εξαναγκασμού και της διπλωματίας των κανονιοφόρων. Μέσα από την απειλή χρήσης βίας και την εφαρμογή της «καραντίνας» σε συνδυασμό με την άμεση ενεργοποίηση του συνόλου των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στον μέγιστο βαθμό ετοιμότητας κατάφερε να μεταδώσει την αποφασιστικότητα των ενεργειών του για περαιτέρω κλιμάκωση αλλά και την δυσαρέσκεια του για την τοποθέτηση των πυραύλων στην Κούβα παρά τις δημόσιες διαβεβαιώσεις που λάμβανε. Ακόμη μέσω της καραντίνας και συγκεκριμένα μέσω της τακτικής ανάπτυξη του ισχυρού αμερικανικού πολεμικού ναυτικού γύρω από την Κούβα ασκήθηκαν διπλωματικές πιέσεις προς την Σοβιετική Ένωση και δόθηκε χρόνος για διαπραγματεύσεις. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως μέσω του ναυτικού αποκλεισμού ξεκίνησε η επικοινωνία μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων κάνοντας ξεκάθαρες τις προθέσεις και τον τρόπο αντίδρασης της προς τον Σοβιετικό ηγέτη. Έτσι μέσα από τα κανάλια επικοινωνίας που διαμορφώθηκαν ξεκαθαρίστηκαν οι προθέσεις των δύο υπερδυνάμεων και δόθηκε χρόνος για περαιτέρω διαβουλεύσεις για τον τρόπο ενεργείας τους. Ο ναυτικός αποκλεισμός είχε αναγκάσει τον Σοβιετικό ηγέτη να αντιληφθεί ότι αν κλιμακωνόταν η κατάσταση θα ακολουθούσε μια ναυτική συμπλοκή την οποία λόγω της τοπικής Αμερικανικής υπεροχής δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει ενώ θα ήταν υπαίτιος για την έναρξη ενός νέου παγκόσμιου πυρηνικού πολέμου. Γι' αυτό και αποδέχθηκε τον αποκλεισμό επιτρέποντας στους Αμερικάνους να σταματούν και να ελέγχουν τα πλοία του.

Παράλληλα η δημιουργία της ExComm αποτέλεσε ακόμη ένα εργαλείο που ήταν καθοριστικό για την αποτροπή της σύγκρουσης. Από την πρώτη κιόλας στιγμή της κρίσης ο πρόεδρος έδωσε εντολή για την σύσταση μιας ομάδας εμπειρογνομόνων η οποία θα τον βοηθούσε για την λήψη της ορθότερης απόφασης. Η ομάδα αποτελείτο, όπως ανέφερα και στο κεφάλαιο τέσσερα, από υψηλόβαθμα κυβερνητικά στελέχη από όλα τα κύρια υπουργεία

αλλά και ειδικούς σε θέματα Αμερικανό - Σοβιετικών σχέσεων. Επιπλέον ο πρόεδρος σε πολλές συνεδρίες καλούσε εξωτερικούς ειδικούς με διαφορετικές ιδεολογίες και επιθυμούσε να συζητούνται όλες οι απόψεις και να διερευνώνται όλες οι πιθανές συνέπειες του κάθε προτεινόμενου τρόπου ενέργειας γι' αυτό και ενθάρρυνε τις εξαντλητικές συζητήσεις μέχρι την επίτευξη του επιθυμητού αποτελέσματος. Ακόμη σε πολλές συζητήσεις σκοπίμως απουσίαζε για να ενθαρρύνει την ειλικρίνεια των συμβούλων του. Συγκεκριμένα μέσα από κείμενα που δημοσιεύτηκαν μετέπειτα φαίνεται πως δεν υπήρχε ιεραρχία αλλά ούτε και προεδρεύοντας στις συζητήσεις με αποτέλεσμα να είναι ελεύθερες και χωρίς περιορισμούς και να επικρατεί ένα πνεύμα απόλυτης ισότητας.⁶⁷ Έτσι γίνεται κατανοητό πως η ExComm λειτουργούσε σε ένα ανοικτό περιβάλλον δράσης απαλλαγμένη από το φαινόμενο της ομαδικής σκέψης το οποίο όπως και αποδείχθηκε είχε θετικό αντίκτυπο στην τελική λήψη της απόφασης από τον Πρόεδρο.

Το κλειδί της επιτυχίας για την αποκλιμάκωση της Κρίσης ήταν η μυστική συμφωνία που είχαν συμφωνήσει οι δύο ηγέτες για την απόσυρση των πυραύλων Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία. Ο πρόεδρος Κένεντι γνώριζε πως οι συγκεκριμένοι πύραυλοι ήταν πεπαλαιωμένοι και έχρηζαν άμεσης αντικατάστασης κάτι το οποίο είχε προταθεί και στο παρελθόν. Ακόμη γνώριζε πως σε μία πιθανή απόσυρση των πυραύλων Jupiter θα μπορούσε μέσω των υποβρυχίων Polaris, τα οποία είχαν και την δυνατότητα να φέρουν πυρηνικές κεφάλες, να καλύψει το επιχειρησιακό κενό που θα δημιουργείτο τόσο στην Τουρκία όσο και στην Ιταλία. Έτσι ο Κένεντι συμφώνησε στην απομάκρυνση των πυραύλων από την Κούβα με αντάλλαγμα την απόσυρση των πυραύλων Jupiter από την Τουρκία και την Ιταλία και την διατήρηση αυτής της συμφωνίας μυστικής. Ταυτόχρονα ο Κένεντι διατηρώντας την απόσυρση των πυραύλων μυστική κατάφερε να κερδίσει πολιτικό χρόνο αλλά και την στήριξη τόσο της ExComm όσο και του Κογκρέσου για να προβεί στις αναγκαίες παραχωρήσεις για την επίλυση της κρίσης.

Τέλος ο έξυπνος τρόπος διαχείρισης της Κρίσης από τον πρόεδρο Κένεντι συνέβαλε στην αποτροπή της Κρίσης. Χαρακτηριστικά συνεχώς έβαζε τον εαυτό του στην θέση του αντίπαλου και προσπαθούσε να οραματιστεί τον πιθανό τρόπο ενέργειας του αναλόγως πάντα της περίπτωσης. Δεν επηρεαζόταν από τα όσα του πρότεινε η ExComm ενώ άκουγε πάντα όλες τις εισηγήσεις και παρέμενε πάντοτε αμέτοχος. Ακόμη κατά την διάρκεια των

⁶⁷ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.σελ.510

διαπραγματεύσεων του με τον Χρουστσόφ σκοπίμως του έδινε χρόνο για να σκεφτεί και να πάρει την σωστή απόφαση.

5.2 Τα διδάγματα μέσα από την ανάλυση της Κρίσης της Κούβας

Η Κρίση των Πυραύλων της Κούβας μας προσφέρει πολλά διδάγματα ιδιαίτερα στον τομέα της διπλωματίας και της λήψης αποφάσεων. Ως προς την διαχείριση της Κρίσης και την αποτροπή του πολέμου διαφάνηκε ο περίτεχνος τρόπος χρησιμοποίησης των στρατιωτικών και των διπλωματικών μεθόδων επί του πεδίου σε συνδυασμό με την καίρια προσωπικότητα των δύο ηγετών η οποία συνέβαλε καθοριστικά στην αποκλιμάκωση της Κρίσης.

Αρχικά, πολλά διδάγματα από την Κρίση της Κούβας προέρχονται μέσα από τα Θεωρητικά Μοντέλα του Graham Allison τα οποία εξηγούν τον τρόπο μέσα από τον οποίον ο πρόεδρος κατέληξε να πάρει την απόφαση του. Χαρακτηριστικά μέσα από το μοντέλο του Ορθολογικού δρώντα διαφαίνεται πως κανένας ορθολογικός ηγέτης δεν θα επέλεγε την έναρξη ενός πυρηνικού πολέμου διότι θα καταδίκαιζε τον λαό του σε μαζική αυτοκτονία. Ακόμη δεδομένου του πυρηνικού πλεονεκτήματος που κατείχαν οι Η.Π.Α. μπορούσαν να επιλέξουν μια συμβατική σύγκρουση σε κατώτερο επίπεδο χωρίς το φόβο της πυρηνικής κλιμάκωσης. Ως εκ τούτου οι πυρηνικές κρίσεις μπορούν να αποφευχθούν εφόσον οι διαμορφωτές αποφάσεων της εκάστοτε περιόδου δείξουν την δέουσα σημασία και λογική για να βρουν μια διέξοδο διαφυγής, χωρίς να αναγκαστούν να καταφύγουν σε πόλεμο.⁶⁸ Για να επιτύχει όμως το ορθολογικό μοντέλο χρειάζεται να συνδυαστεί με το οργανωτικό και το γραφειοκρατικό διότι η διαχείριση κρίσεων αποτελεί μια εξαιρετικά δύσκολη και επικίνδυνη διαδικασία. Ο Graham Allison μέσα από τον συνδυασμό των τριών μοντέλων, που ανέφερα πιο πάνω, κατάφερε να εξασφαλίσει στους μελλοντικούς ηγέτες τα απαραίτητα επιχειρησιακά εργαλεία για την καλύτερη κατανόηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Συγκεκριμένα ο κάθε κυβερνητικός μηχανισμός αλλά και το κάθε εθνικό διακλαδικό κέντρο επιχειρήσεων αποτελεί ένα ενιαίο ορθολογικό δρώντα πίσω από τον οποίο κρύβεται ένας αχανής μηχανισμός υπηρεσιών και οργανισμών ο οποίος αποσκοπεί στην διασφάλιση τόσο της εθνικής ασφάλειας όσο και των εθνικών συμφερόντων του, με αποτέλεσμα να προβαίνει στην λήψη των αναγκαίων αποφάσεων για την επίτευξη του αντικειμενικού του σκοπού. Ακόμη ο κάθε οργανισμός αλλά και η κάθε κυβερνητική υπηρεσία σύμφωνα τόσο με τις

⁶⁸ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.σελ.570-573

νόρμες όσο και με την πολιτική που την διέπουν παρέχουν ένα φάσμα επιλογών για την λήψη μιας απόφασης στον εκάστοτε ηγέτη ο οποίος πρόκειται να πάρει την τελική απόφαση. Αυτή η απόφαση αλλά και οι ενέργειες που πρόκειται να ακολουθήσουν προκύπτουν μέσα από ένα αγώνα συζητήσεων αλλά και διαβουλεύσεων μεταξύ των εξεχουσών προσωπικοτήτων αλλά και των αντιπροσώπων του κάθε οργανισμού και υπηρεσίας που εμπλέκεται στην διαδικασία λήψης μιας απόφασης. Θα ήταν παράλειψη μου να μην αναφέρω ότι η λήψη μιας απόφασης μπορεί να επηρεαστεί καθοριστικά από τις έντονες ψυχολογικές πιέσεις αλλά και συναισθηματισμούς που μπορεί να διακατέχεται ένας ηγέτης κατά την διάρκεια μιας κρίσης. Όπως έγινε κατανοητό μέσα από την ανάλυση της κρίσης τόσο ο Κένεντι όσο και η συμβουλευτική του ομάδα βρισκόταν καθόλη την διάρκεια της κρίσης διαρκώς υπό πίεση και έλλειψης ύπνου κάτι το οποίο φάνηκε να επηρέαζε τόσο την ψυχολογία τους όσο και την κρίση τους με αποτέλεσμα να επικρατούσε ένα καθεστώς αβεβαιότητας για την ορθότητα της λήψης της απόφασης. Ο Κένεντι μαζί με την ExComm αντιμετώπισε αυτήν την κατάσταση λαμβάνοντας υπόψη του όλες τις μεταβλητές και παραμέτρους και κάτω από τις συγκεκριμένες περιστάσεις πηρέ την απόφαση του ναυτικού αποκλεισμού έναντι της αεροπορικής επιδρομής.

Αδιαμφισβήτητα, η αποτελεσματική συνεργασία όλων όσων εμπλέκονται στην διαχείριση κρίσεων συμβάλει στην ορθότερη λήψη αποφάσεων. Η δημιουργία αλλά και ο τρόπος λειτουργίας της ExComm αποτέλεσε ίσως ένα από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες για την αποτελεσματική διαχείριση της κρίσης των πυραύλων της Κούβας. Πιο αναλυτικά το γεγονός ότι η ομάδα απαρτιζόταν από άτομα με εμπειρία και επιρροή στο χώρο αλλά και το γεγονός ότι υπήρχε ελεύθερος διάλογος μεταξύ τους δημιουργούσε ένα περιβάλλον εργασίας στο οποίο είχαν την δυνατότητα να εξετάσουν όλες τις πιθανές επιλογές και να πάρουν τις σωστές αποφάσεις. Η διαδικασία μέσα από την οποία ο πρόεδρος κατέληξε στην απόφαση του ναυτικού αποκλεισμού εμπειρείχε πολλές δυσκολίες και κατανοούμε ότι κάποιες φορές μπορεί ένας ηγέτης να πάρει μίαν απόφαση η οποία ίσως και να οδηγήσει στον πόλεμο. Αυτό το οποίο συνέβαλε καθοριστικά στον τρόπο διαχείρισης της κρίσης και κατ' επέκταση στη λήψη της απόφασης του ήταν η πρόσφατη εμπειρία του στην διαχείριση Κρίσεων περιορισμένης βέβαια κλίμακας σε σχέση με αυτή των Πυραύλων.

Η κρίση των Πυραύλων της Κούβας μας διδάσκει ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερο αγαθό από την ελευθέρια και την ανθρώπινη ζωή και αυτό σίγουρα έχει γίνει ήδη αντιληπτό. Συγκεκριμένα τα δύο κράτη λόγω των επεκτατικών τους πολιτικών αλλά και των εξοπλιστικών τους

προγραμμαμάτων μπήκαν σε μια κούρσα κυριαρχίας και εντυπωσιασμών που πραγματικά οδήγησαν την ανθρωπότητα ένα βήμα πριν την καταστροφή. Μέσα από την διαχείριση αυτής της κρίσης πρωτίστως ο πρόεδρος Κένεντι και κατ' επέκταση και ο Σοβιετικός ομόλογος του κατανόησαν την έκρυθμη κατάσταση και ο Κένεντι με πρωτοβουλία του αποφάσισε να προσπαθήσει να επιλύσει αυτήν την κατάσταση διαμέσου του κατευνασμού και των διαπραγματεύσεων και όχι διά της στρατιωτικής επιβολής. Έτσι γίνεται κατανοητό ότι χρησιμοποιώντας τα επιχειρησιακά εργαλεία της διπλωματίας μπορούμε να ασκήσουμε αφόρητες πιέσεις στον αντίπαλο μας και να τον κάνουμε να κατανοήσει την αποφασιστικότητα μας. Ακόμη με το να δώσουμε χρόνο στον αντίπαλο μας και με το να προσπαθήσουμε να έρθουμε σε επαφή μαζί του για να κατανοήσουμε τις προθέσεις και τις ενέργειες του όπως έκανε ο Κένεντι σίγουρα θα μας βοηθήσει να έχουμε μία πιο πλήρη εικόνα για το πώς θα εξελιχθεί μια κρίση. Έτσι μέσω αυτών των μεθόδων κατανοούμε πως η διπλωματία σε συνδυασμό με τις στρατιωτικές δυνάμεις για σκοπούς άσκησης πιέσεων μπορεί να συνδράμει καθοριστικά για την αποκλιμάκωση μιας κρίσης θεωρώντας πάντα ότι και οι δύο δρώντες είναι ορθολογικοί.⁶⁹

Κατά την διάρκεια μιας κρίσης όταν η στρατιωτική λύση προτείνεται ως η μόνη λύση θα πρέπει να την εξετάζουμε και από την σκοπιά της ηθικής. Στην περίπτωση της Κρίσης των πυραύλων βλέπουμε τους αρχηγούς των επιτελείων να προτείνουν μια ακριβή χειρουργική αεροπορική επίθεση ως την μοναδική λύση. Ο Κένεντι όμως εξετάζοντας την ηθική πλευρά της εισήγησης τους και έχοντας στο μυαλό του την άνανδρη επίθεση της Ιαπωνίας στην Χιροσίμα και στο Pearl Harbour κατάλαβε πως θα ήταν η αιτία να μετατραπεί η κρίση σε μια άνανδρη δολοφονία εκατομμυρίων ανθρώπων. Αυτό που πρέπει να μας μείνει στο μυαλό είναι ότι οι ηγέτες ενός κράτους πρέπει να εξετάζουν πολύ προσεκτικά το ηθικό κομμάτι μιας ενέργειας τους πριν επιλέξουν τη στρατιωτική δράση ως πρώτη απάντηση. Αυτό διασφαλίζει ότι η ενσυναίσθηση για τους συνανθρώπους μας παραμένει στις πράξεις μας. Λόγω της ενσυναίσθησης που καλλιεργήθηκε μέσω του ηθικού ζητήματος, ο Κένεντι ήξερε ότι οι βίαιες ενέργειες θα είχαν βίαιες αντιδράσεις. Έτσι αποφασίζοντας να αποφύγει την

⁶⁹ Allison, G., 2012. The Cuban missile crisis at 50: lessons for US foreign policy today. Foreign Affairs, pp.11-16.

χρήση πυρηνικών όπλων και να συνεργαστεί με τους Σοβιετικούς κατάφερε μέσω της διπλωματικής οδού να αποκλιμακώσει την κρίση χωρίς να χαθούν αθώες ζωές.⁷⁰

Σημαντικό δίδαγμα από την Κρίση της Κούβας είναι ότι ο στόχος μας πρέπει να είναι η διαχείριση μιας κρίσης. Συγκεκριμένα πρέπει να διευθετήσουμε να υπάρχει η δυνατότητα μίας ευέλικτης και ανοικτής επικοινωνίας με τον αντίπαλο μας. Δεν πρέπει ποτέ να φοβάσαι να διαπραγματευτείς, Ο Κένεντι έλεγε «Ποτέ μην διαπραγματεύεσαι από φόβο και ποτέ να μην φοβάστε να διαπραγματευτείτε. Ένας επιδέξιος διαπραγματευτής μπορεί να ξεκινήσει διάλογο χωρίς να κάνει παραχωρήσεις σχετικά με το γεγονός ή σε σχέση με τα συμφέροντά του»⁷¹.

Ακόμη ένα δίδαγμα από την κρίση των πυραύλων είναι ότι θα πρέπει να δίνεται χρόνος για να εξεταστεί μια πιθανή λύση, να δούμε τα θετικά και τα αρνητικά της ενώ θα πρέπει να εξετάζονται όλες οι άλλες πιθανές λύσεις που υπάρχουν ώστε να μην παρθεί μια επιπόλαια λύση η οποία πρόκειται να προξενήσει ακόμη περισσότερα προβλήματα.⁷²

Τέλος, η κρίση των Πυραύλων στην Κούβα και η διαχείριση αυτής και η λήψη αποφάσεων μας διδάσκει ότι είναι καλύτερα να προλαμβάνουμε παρά να θεραπεύουμε τέτοιου είδους επικίνδυνες καταστάσεις. Μέσα από την αποκλιμάκωση της κρίσης είδαμε και την ανάγκη που προέκυψε από τις δύο υπερδυνάμεις να προσθέσουν δικλείδες ασφαλείας στην διάδοση και κατασκευή των πυρηνικών όπλων. Συγκεκριμένα μέσα από συνθήκες και διεθνείς συμβάσεις τα κράτη δεσμεύονται για την μη χρήση και διάδοση των πυρηνικών όπλων ώστε να μην ξαναζήσουμε μια τέτοια κρίση ξανά.

⁷⁰ Kennedy R.,2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος, σελ. 32-34

⁷¹ Thompson, M.,2012.50 Years Later: The Lessons of the Cuban Missile Crisis. Πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2020. Av.at: <https://nation.time.com/2012/10/22/50-years-later-the-lessons-of-the-cuban-missile-crisis/>

⁷² Allison, G., 2012. The Cuban missile crisis at 50: lessons for US foreign policy today. Foreign Affairs, pp.11-16.

Συμπεράσματα

Η κρίση των πυραύλων της Κούβας τον Οκτώβριο του 1962 ξεχωρίζει όχι μόνο ως μια από τις πιο επικίνδυνες χρονικές περιόδους της ανθρωπότητας, αλλά και ως η πιο διεξοδικά ερευνημένη περίπτωση μιας αντιπαράθεσης μεταξύ δύο μεγάλων δυνάμεων που είχαν εν τέλει ειρηνική κατάληξη. Η ανάλυση της Κρίσης της Κούβας πραγματικά προσφέρει πολλά διδάγματα τα οποία όλοι οι αξιωματούχοι και οι άνθρωποι που βρίσκονται σε κέντρα διαχείρισης κρίσεων και λήψης αποφάσεων θα πρέπει να έχουν υπόψη τους. Είναι υψίστης σημασίας οι κατάλληλοι αξιωματούχοι να στελεχώνουν τα κέντρα διαχείρισης κρίσεων ώστε να συμβάλλουν σωστά και αποτελεσματικά στην λήψη της ορθότερης απόφασης που θα αποβεί προς όφελος της χώρας τους και ολόκληρης της ανθρωπότητας. Επίσης η κρίση της Κούβας εξακολουθεί να διακρίνεται και να διατηρεί την ξεχωριστή της σημασία τόσο για τους ηγέτες που καλούνται να πάρουν αποφάσεις όσο για τους πολίτες, καθώς αυτή η κρίση ήταν η στιγμή που ολόκληρη η ανθρωπότητα βρέθηκε στο χείλος μίας πυρηνικής καταστροφής.⁷³

Αδιαμφισβήτητα κατά το πέρασμα του χρόνου η ιστορία μας έχει δείξει ότι επαναλαμβάνεται αλλά συνήθως με διαφορετική μορφή. Γι' αυτό και τα ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά την κρίση των πυραύλων της Κούβας αποτελούν χρυσή παρακαταθήκη για όλο το ανθρώπινο γένος αλλά κυρίως για τους μελλοντικούς ηγέτες οι οποίοι μέσα από την μελέτη της θα πάρουν τα απαραίτητα εφόδια για να μπορέσουν να πάρουν τις σωστές αποφάσεις και να διαχειριστούν με τον σωστό τρόπο την οποιαδήποτε κατάσταση χωρίς να επαναλαμβάνουν τα λάθη του παρελθόντος. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Η.Π.Α. η οποία μετά την αποκλιμάκωση της Κρίσης φαίνεται να έμαθε για τα καλά το μάθημα της αφού είδε τις αδυναμίες και τα λάθη που παρουσιάστηκαν με αποτέλεσμα να αναπροσαρμόσει τον τρόπο σκέψης της περί εθνικής ασφάλειας δημιουργώντας το πεδίο πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων το οποίο εξακολουθεί να αποτελεί προτεραιότητα της και να ενισχύεται συνεχώς.⁷⁴

⁷³ Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.σελ.567

⁷⁴ Lebow, R.N. and Stein, J.G., 1995. *We all lost the Cold War (Vol. 55)*. Princeton University Press. σελ. 5

Όπως γίνεται κατανοητό ο λήπτης μιας απόφασης κάτω από καταστάσεις κρίσης αναγκάζεται συνήθως να αποφασίσει μέσα σε ένα πολύ σύντομο χρονικό πλαίσιο αλλά και να αναζητήσει εναλλακτικές λύσεις σε συνθήκες επί το πλείστο αβεβαιότητας. Ο ηγέτης παρά την αβεβαιότητα και τις διάφορες ψυχοσωματικές πιέσεις που τον καταβάλουν οφείλει να πάρει μια απόφαση γι' αυτό και πρέπει να είναι όσο το δυνατόν γίνεται απαλλαγμένος από παρορμήσεις και με ορθολογικό τρόπο να αξιολογήσει και να εκτιμήσει μια κατάσταση προβαίνοντας έτσι στην λήψη της ορθότερης απόφασης. Ακόμη μέσα από την σύσταση ειδικών ομάδων χειρισμού κρίσεων και τον καταρτισμό ειδικών πρωτοκόλλων για τον πιθανό τρόπο ενέργειας σε καταστάσεις κρίσεως σε συνδυασμό πάντα με την έγκυρη πληροφόρηση θα επιτυγχάνεται ο περιορισμός του σφάλματος που θα οφείλεται στον ανθρώπινο παράγοντα ενώ ταυτόχρονα ο ηγέτης θα έχει όλες τις διαθέσιμες επιλογές και θα μπορεί να αξιολογήσει και να επιλέξει την ορθότερη απόφαση. Τέλος μέσα από την χρησιμοποίηση του ορθολογικού μοντέλου σε συνδυασμό με το οργανωτικό και το γραφειοκρατικό μοντέλο μπορούμε να έχουμε ευεργετικά αποτελέσματα στην διαχείριση μιας κρίσης και αυτό είναι φανερό τόσο στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίστηκε την κρίση η ExComm όσο και στην τελική λήψη απόφασης από τον πρόεδρο Κένεντι.

Μέσα από αυτήν την κρίση κατανοήσαμε τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί η διπλωματική οδός για να εξαναγκάσει αλλά και ταυτόχρονα να κατευνάσει τον αντίπαλο της. Συγκεκριμένα μέσω της διπλωματίας των κανονιοφόρων αλλά και της επικοινωνιακής διπλωματίας, που αναπτύχθηκε διά μέσου επίσημων και ανεπίσημων καναλιών επικοινωνίας, υπήρξαν σκληρές διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο ηγετών οι οποίοι εν τέλει παραμέρισαν τις επεκτατικές τους πολιτικές και με γνώμονα την ανθρώπινη ζωή έκαναν τις ανάλογες υποχωρήσεις για την αποκλιμάκωση της κρίσης. Επιπλέον αποδείχτηκε ότι και οι δύο ηγέτες έκαναν λάθος εκτιμήσεις και υποτίμησαν τις προθέσεις και τα κίνητρα του αντίπαλου τους και μόνο διά μέσου του διαλόγου και ουσιαστικά της επικοινωνίας που δημιουργήθηκε μετέπειτα κατάφεραν να έχουν σωστή εικόνα για τα όσα διαδραματίζονταν αλλά και για τον τρόπο με τον οποίο θα ενεργούσαν. Στην σύγχρονη εποχή που ζούμε με την τεχνολογία να βρίσκεται στο αποκορύφωμα της η αποκατάσταση των επικοινωνιών με τον αντίπαλο και η συλλογή πληροφοριών για αυτόν τόσο εν καιρώ ειρήνης όσο εν καιρώ κρίσεων αποτελεί ύψιστης σημασίας για την έγκαιρη και ορθή διαχείριση μιας κρίσης.

Σημαντικό είναι οι σύγχρονοι ηγέτες να λαμβάνουν υπόψη τους τόσο την διεθνή όσο και την εγχώρια νομιμοποίηση των ενεργειών τους με σκοπό την ενίσχυση τους και την έκθεση του

αντιπάλου τους. Ο πρόεδρος Κένεντι για να εφαρμόσει τον ναυτικό αποκλεισμό ή αλλιώς την καραντίνα στην Κούβα γνωρίζοντας τις συνέπειες που θα είχε τόσο από την διεθνή κοινότητα όσο και από την κοινή γνώμη αν δρούσε αυτοβούλως απευθύνθηκε στον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών όπου με τα καταλληλά επιχειρήματα και αποδείξεις εξασφάλισε την στήριξη τους. Αντιθέτως ο Σοβιετικός ομολογος του έδρασε αυτόβουλα τοποθετώντας κρυφά πυραύλους στην Κούβα αδιαφορώντας για την διεθνή νομιμοποίηση των ενεργειών του με αποτέλεσμα να εκτεθεί ανεπανόρθωτα και να χάσει την αξιοπιστία και το κύρος του.

Ολοκληρώνοντας είδαμε τον εξάίρετο συνδυασμό των στρατιωτικών και διπλωματικών αρχών στην διαχείριση κρίσεων η οποία μπορεί να επιφέρει ένα βαθμό ρίσκου για περαιτέρω κλιμάκωση αλλά μέσω ορθολογικών χειρισμών μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην αποκλιμάκωση μιας κρίσης. Συγκεκριμένα όπως αναφέρω και στο κεφάλαιο 4.3 η εφαρμογή από τον Κένεντι σε ένα μεγάλο βαθμό των επιχειρησιακών αρχών διαχείρισης μιας κρίσης ήταν αυτή η οποία συνέβαλε καθοριστικά τόσο στην αποτροπή της σύγκρουσης όσο και στην υπεράσπιση των εθνικών του συμφερόντων. Οι Η.Π.Α. με την ενέργεια τους να ενεργοποιήσουν ένα μεγάλο μέρος των ενόπλων δυνάμεων τους και να εφαρμόσουν ναυτικό αποκλεισμό στην Κούβα δημιούργησαν μια εμφανή στρατιωτική αρρυθμία και απειλή προς την Σοβιετική Ένωση. Γι' αυτό και ο Κένεντι μέσα από την ορθή καθοδήγηση της ExComm και την ορθολογική χρησιμοποίηση της διπλωματίας κατάφερε να αποφορτίσει το τεταμένο κλίμα που επικρατούσε και να οδηγηθεί στην ειρηνική επίλυση της κρίσης και την απομάκρυνση των πυραύλων από την Κούβα.

Βιβλιογραφία

Άρθρα

Allison, G., 2012. The Cuban missile crisis at 50: lessons for US foreign policy today. Foreign Affairs, pp.11-16.

Bargman, A., 1977. Nuclear diplomacy. Proceedings of the Academy of Political Science, 32(4), pp.159-163.

Bernstein, B.J., 1980. The Cuban Missile Crisis: Trading the Jupiters in Turkey?. Political Science Quarterly, 95(1), pp.97-125.

Bull H.,1977, Diplomacy and International Order. In: The Anarchical Society. Palgrave, pp.156-157.

George, A.L., 1984. Crisis management: The interaction of political and military considerations. Survival, 26(5), pp.223-234.

Hermann, C.F., 1969. Crises in foreign policy: A simulation analysis. Bobbs-Merrill Company. Av.at:<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CF%8D%CE%B2%CE%B1>

JFK Presidential library and Museum., THE BAY OF PIGS. Πρόσβαση στις 03 Οκτωβρίου 2020. Av.at: <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/the-bay-of-pigs>

LASSWELL, H.D., 2017. Power and society: A framework for political inquiry. Routledge.

McCormick, J.M., 1978. International crises: A note on definition. Western Political Quarterly, 31(3), pp.352-358

Morgenthau, Politics among Nations,9.

Nelson, A. K., 2001. Operation Northwoods and the Covert War against Cuba, 1961–1963.,pg. 145-149.

Nye Jr, J.S., 2008. Public diplomacy and soft power. The annals of the American academy of political and social science, 616(1), pp.94-109

Nye Jr, J.S., 2009. Get smart: Combining hard and soft power. Foreign affairs, pp.160-163.

Pajtinka E,2016, ‘Military Diplomacy and Its Present Functions’, Security dimensions, International & National Studies. Πρόσβαση στις 08 Νοεμβρίου 2020.

Av.at:https://www.researchgate.net/publication/315475293_Military_Diplomacy_and_Its_Present_Functions/link/58d19ff2a6fdcc3fe78526db/download

Pious, R.M., 2001. The Cuban Missile Crisis and the limits of crisis management. Political Science Quarterly, 116(1), pp.92-105.

Thompson, M.,2012.50 Years Later: The Lessons of the Cuban Missile Crisis. Πρόσβαση 25 Νοεμβρίου 2020. Av.at:<https://nation.time.com/2012/10/22/50-years-later-the-lessons-of-the-cuban-missile-crisis/>

Welch, D.A. and Blight, J.G., 1987. The eleventh hour of the Cuban missile crisis: an introduction to the ExComm transcripts. International Security, 12(3), pp.8-15.

Βικιπαίδεια, Κούβα. Πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2020.Av.at:<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CF%8D%CE%B2%CE%B1>

Δασκαλάκη, Ι., 2015. Η Διαχείριση της κρίσης της Κούβας και τα συμπεράσματα της. Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων. Πρόσβαση στις 08 Νοεμβρίου 2020.Av.at:<http://www.idis.gr/?p=3208>

Νεστορίδη Ι.,2017, Ανατομία Ενός Πολέμου: Θεωρία. Πρόσβαση στις 30 Οκτωβρίου 2020. Av.at:<https://powerpolitics.eu/%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%84%ce%bf%ce%bc%ce%af%ce%b1%ce%b5%ce%bd%cf%8c%cf%82%cf%80%ce%bf%ce%bb%ce%ad%ce%bc%ce%bf%cf%85%ce%b8%ce%b5%cf%89%cf%81%ce%af%ce%b1/>

ΟΔΕΘ,2020.Η επικινδυνότητα των πυρηνικών όπλων: Το παράδειγμα της Κρίσης στην Κούβα το 1962. Πρόσβαση στις 04 Νοεμβρίου 2020. Av.at:<https://odeth.eu/%CE%B7%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CF%85%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CF%85%CF%81%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%8C%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BD/>

Οι σχέσεις Κάστρο - Σοβιετικής Ένωσης δεν ήταν πάντοτε ρόδινες, tvx. Πρόσβαση στις 29 Οκτωβρίου 2020. Av.at: <https://tvxs.gr/news/taksidia-sto-xrono/oi-sxeseis-kastro-sobietikis-enosis-den-itan-pantote-rodines>

Τσιάρα, Γ.,2008, 1959: Ο Φιντέλ που άλλαξε την Κούβα. Πρόσβαση στις 02 Οκτωβρίου 2020. Av.at: <https://www.tovima.gr/2008/12/28/society/1959-o-fintel-poy-allakse-tin-koyba/>

Βιβλία

Graham, A. and Philip, Z., 2006. *Η κρίση της Κούβας, η ουσία της απόφασης*. Εκδόσεις Παπαζήση.

Kennedy R., 2019: *Δεκατρείς Μέρες - Η κρίση των πυραύλων της Κούβας*. Εκδόσεις Λιναίος.

Lebow, R.N. and Stein, J.G., 1995. *We all lost the Cold War (Vol. 55)*. Princeton University Press.

Ηρακλείδης, Α., 2015. *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Εκδόσεις Κάλλιπος.

Κουσκουβέλης Η., 2000. *Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο*. Εκδόσεις Ποιότητα.

Κουσκουβέλης Η., 2004. *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Εκδόσεις Ποιότητα.

Λαναράς Κ., 2019, *Ψυχρός Πόλεμος: Γεωπολιτική – Διπλωματία - Πυρηνική Στρατηγική*. Εκδόσεις Επίκεντρο.